

Rapport

Enquête Omgevingsvisie Overijssel

Onderzoek in opdracht van Provincie Overijssel

16 oktober 2020

Colofon

Datum

16 oktober 2020

Opdrachtgever

Provincie Overijssel

Rapportnummer

2020/233

Auteurs

Laurens Klein Kranenburg
Frank ten Doeschot

I&O Research Enschede

Zuiderval 70

Postbus 563

7500 AN Enschede

T (053) 200 52 00

E info@ioresearch.nl

KvK-nummer 08198802

I&O Research Amsterdam

Piet Heinkade 55

1019 GM Amsterdam

T (020) 308 48 00

E info@ioresearch.nl

Inleiding (1)

Aanleiding

In het kader van de herziening van de Omgevingsvisie wil de provincie Overijssel graag inzicht hebben in de voorkeuren die inwoners hebben ten aanzien van de inrichting van hun leefomgeving en de wijze waarop zij betrokken willen worden bij het vormgeven ervan. Met het oog hierop heeft de provincie aan I&O Research gevraagd een online enquête uit te voeren onder inwoners van Overijssel.

Vragenlijst

De vragenlijst is opgebouwd rondom drie hoofdthema's:

1. Belang van en tevredenheid met aspecten in de leefomgeving (natuur, landschap, dorpen en (binnen)steden, etc.);
2. Dilemma's/afwegingen: niet alles kan, welke keuzes maak jij (zoals duurzame energie versus landschap en landbouw);
3. Betrokkenheid en rol: welke rol wil jij spelen bij het vormgeven van je leefomgeving, wat doe je al?

Inleiding (2)

Dataverzameling

De vragenlijst is uitgezet in het I&O Research Panel en kon worden ingevuld tussen 2 en 13 september 2020. Er is één herinneringsmail gestuurd. In totaal hebben 1.478 inwoners van de provincie Overijssel deelgenomen, een respons van 54 procent. De invulduur was gemiddeld 13 minuten (op basis van de mediaan).

Analyse en rapportage

De resultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleiding en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2017, zodat de uitkomsten op deze achtergrondkenmerken representatief zijn voor alle inwoners van Overijssel (18+). Niettemin zijn panelleden doorgaans meer (politiek) betrokken dan anderen, waardoor enige overschatting van de participatiebereidheid niet is uit te sluiten.

Als een vraag aan een deel van de respondenten is voorgelegd, is dit bij de vraag vermeld. Het betreffende aantal respondenten is na 'n=' weergegeven.

Samenstelling van de respons

Aantallen en %

Regio	Ongewogen aantal	Ongewogen %	Gewogen %
Twente	765	52%	54%
West Overijssel	713	48%	46%
Totaal	1.478	100%	100%

Stedelijkheidsklasse	Ongewogen aantal	Ongewogen %	Gewogen %
Zeer sterk stedelijk	-	-	-
Sterk stedelijk	649	44%	42%
Matig stedelijk	194	13%	13%
Weinig stedelijk	464	31%	33%
Niet stedelijk	171	12%	13%
Totaal	1.478	100%	100%

Geslacht	Ongewogen aantal	Ongewogen %	Gewogen %
Man	743	50%	50%
Vrouw	735	50%	50%
Totaal	1.478	100%	100%

Leeftijdsgroep	Ongewogen aantal	Ongewogen %	Gewogen %
16-34	149	10%	27%
35-49	268	18%	24%
50-64	497	34%	26%
65+	564	38%	23%
Totaal	1.478	100%	100%

Opleiding	Ongewogen aantal	Ongewogen %	Gewogen %
Laag	205	14%	23%
Middelbaar	447	30%	43%
Hoog	820	55%	34%
Onbekend	6	0%	0%
Totaal	1.478	100%	100%

Inhoudsopgave

<u>Samenvatting</u>	<u>7</u>
<u>1 Belang en aandacht leefomgeving</u>	<u>10</u>
<u>2 Keuzes in leefomgeving</u>	<u>17</u>
<u>3 Participatie</u>	<u>21</u>
<u>4 Verdieping: I&O Waardenmodel</u>	<u>35</u>

Toelichting

De inhoudsopgave is klikbaar.

Op elke pagina is een knop 'Terug naar inhoudsopgave' weergegeven, waarmee je terugkeert naar deze pagina.

Samenvatting (1)

Belang aspecten leefomgeving

- Een gezonde en veilige leefomgeving, groen in de stad of het dorp en een aantrekkelijk landschap zijn voor Overijsselaars de belangrijkste aspecten van de leefomgeving.
- Relatief minder belangrijk zijn economische aspecten als duurzame bedrijventerreinen en een sterke landbouwsector, vermoedelijk omdat minder mensen hier rechtstreeks mee te maken hebben. Dat geldt ook voor levendige binnensteden, waaraan vooral stadbewoners veel belang hechten.
- In stedelijke gebieden wordt meer belang gehecht aan goede bereikbaarheid met de fiets/ov. Op het platteland is het belang van een sterke landbouwsector en goed 'noaberschap' groter.
- Ouderen hechten gemiddeld meer belang aan de leefomgeving dan jongeren. Zij zijn echter minder genegen om actief mee te denken over de invulling van het ruimtelijk beleid.

Aandacht voor leefomgeving

- 'Passend woningaanbod' springt eruit als een thema waarvoor volgens Overijsselaars te weinig aandacht is en waarvan de ontwikkeling in de afgelopen jaren minder gunstig is geweest.
- Met name jongeren tot 35 jaar en 50-64 jarigen zijn van mening dat er te weinig aandacht is vanuit de overheid voor een passend woningaanbod. Verder wordt deze opvatting vooral gedeeld door alleenstaanden en jongeren die bij hun ouders of verzorgers wonen.
- Duurzame energie en de autobereikbaarheid zijn thema's waarop een verbetering is te zien. Er is volgens Overijsselaars per saldo te veel aandacht geweest voor de bereikbaarheid met de auto. Dat geldt ook voor de thema's waterveiligheid, goede bereikbaarheid met de fiets/OV en beleefbare natuur, waar eveneens een positieve ontwikkeling is te zien.

Samenvatting (2)

Keuzes leefomgeving

- Er is relatief veel overeenstemming waar het gaat om het belang van schone lucht en woongenot, ook als dit minder (lokale) economische groei met zich brengt, het behoud van cultuurhistorisch waardevolle panden en het kunnen overstappen op OV/deelfietsen aan de rand van het centrum als alternatief voor de auto.
- Overijsselaars zijn verdeeld over het uitbreiden van infrastructuur ten koste van natuur en landschap, het gebruik van landbouwgrond voor andere doeleinden, het vestigen van winkels voor niet-dagelijkse artikelen op bedrijventerreinen en het plaatsen van zonnepanelen in het landschap.
- Inwoners vinden het belangrijk dat er meer aandacht wordt besteed aan een passend woningaanbod. Niettemin staat deze behoefte op gespannen voet met andere belangen, zoals landschapsbehoud en voldoende ruimte voor recreatie.
- De keuzes voor de leefomgeving hangen mede samen met dieperliggende waarden en drijfveren. Er zijn duidelijke patronen te zien, waarbij verschillende segmenten van de samenleving andere keuzes maken, bijvoorbeeld waar het gaat om landschapsbehoud, het herbestemmen van landbouwgrond en het uitbreiden van infrastructuur.

Participatie algemeen

- Bijna de helft (46%) vindt dat er meer mogelijkheden voor inwoners moeten zijn om te participeren bij nieuwe plannen van de overheid. Een derde vindt het goed zoals het nu is; vrijwel niemand wil minder participatiemogelijkheden.
- De helft van de Overijsselaars (51%) heeft in het afgelopen jaar invloed uitgeoefend op politici of de overheid, vooral via laagdrempelige methoden, zoals het tekenen van een (online) petitie, het discussiëren via internet en het plaatsen van berichten op sociale media.
- 50-plussers zijn oververtegenwoordigd bij traditionele vormen van participatie, zoals lidmaatschap van een politieke partij of deelname aan een bijeenkomst van de overheid. Ook leggen zij vaker contact met een politicus dan jongeren. Op hun beurt zijn jongeren vaker online actief en oefenen op deze manier invloed uit.

Samenvatting (3)

Meedoen aan invulling leefomgeving

- Zes op de tien inwoners willen op de een of andere manier betrokken zijn bij het ruimtelijk beleid van de provincie. Voor een derde van deze groep is het voldoende om op de hoogte te worden gehouden.
- Twee derde van de groep die betrokken wil zijn, wil graag meepraten over de leefomgeving. In totaal gaat het om vier op de tien Overijsselaars.
- Naarmate een participatievorm meer inspanning van de deelnemers vraagt, is de bereidheid om hieraan mee te doen kleiner.
- De groep die het beleid wil medebepalen, bestaat voornamelijk uit mannen, en middelbaar en hoogopgeleiden.
- Het invullen van een enquête en het ontvangen van informatie via een nieuwsbrief of app zijn de meest genoemde manieren om mee te doen.
- Als voornaamste reden om niet mee te praten, noemen mensen dat zij er vertrouwen in hebben dat de provincie een goede invulling geeft aan het ruimtelijk beleid. Een andere reden om niet mee te doen, is dat de provincie te ver van hun dagelijks leven af staat.

Bekendheid Omgevingsvisie

- Vijf procent van de Overijsselaars weet wat de Omgevingsvisie inhoudt, en 22 procent heeft er weleens van gehoord, maar weet niet precies wat deze visie inhoudt.
- De bekendheid met de Omgevingsvisie is in alle leeftijds- en opleidingsgroepen relatief beperkt.
- Inwoners die veel interesse hebben in de provinciale politiek en/of willen meepraten, zijn weliswaar vaker bekend met de Omgevingsvisie, maar het deel dat op de hoogte is van de precieze inhoud is relatief beperkt (maximaal 10%).

1 Belang en aandacht leefomgeving

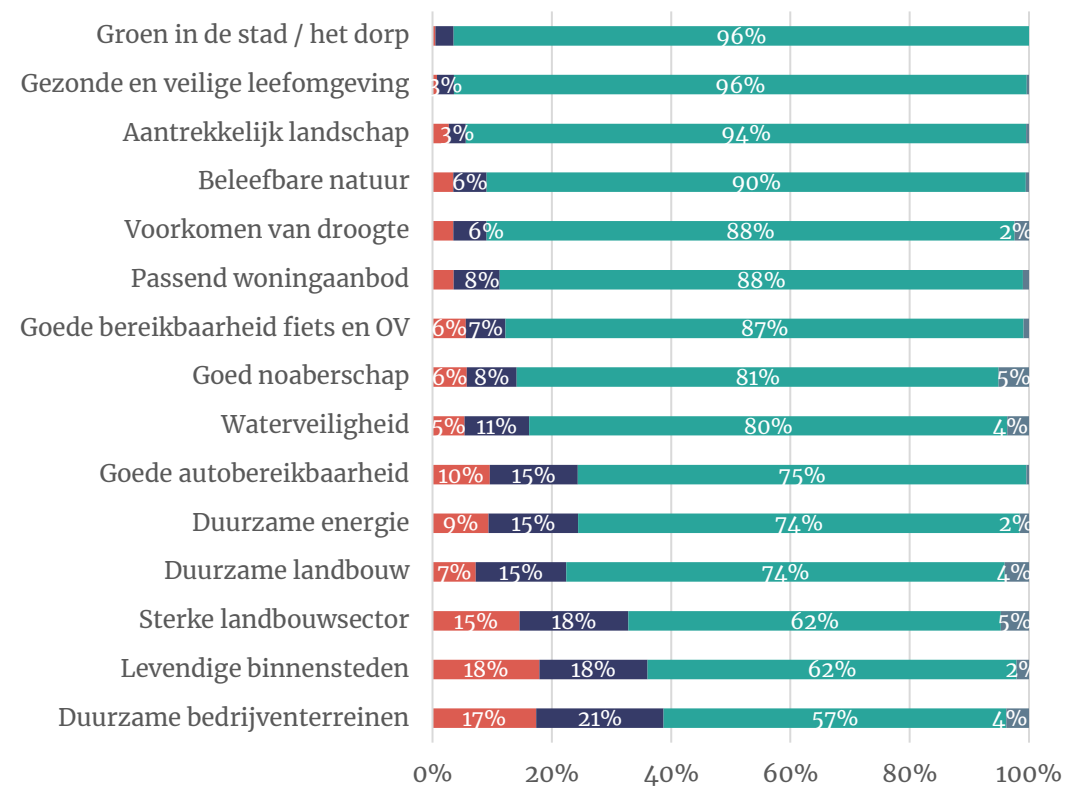
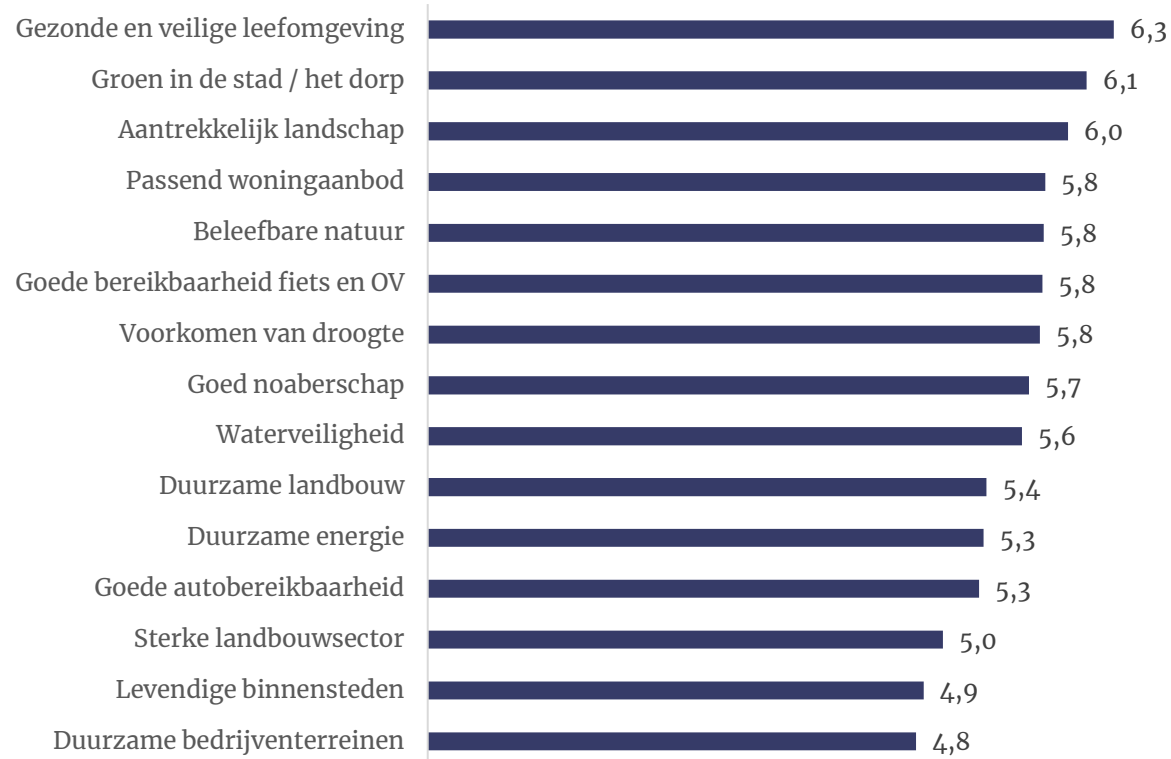

Belang aspecten leefomgeving (1)

[Terug naar inhoudsopgave](#)

Hoe belangrijk vind je de volgende aspecten in jouw leefomgeving?

(1=zeer onbelangrijk, 4=neutraal, 7=zeer belangrijk)

■ (zeer) onbelangrijk ■ neutraal ■ (zeer) belangrijk ■ weet niet / geen mening

Belang aspecten leefomgeving (2)

Belang aspecten

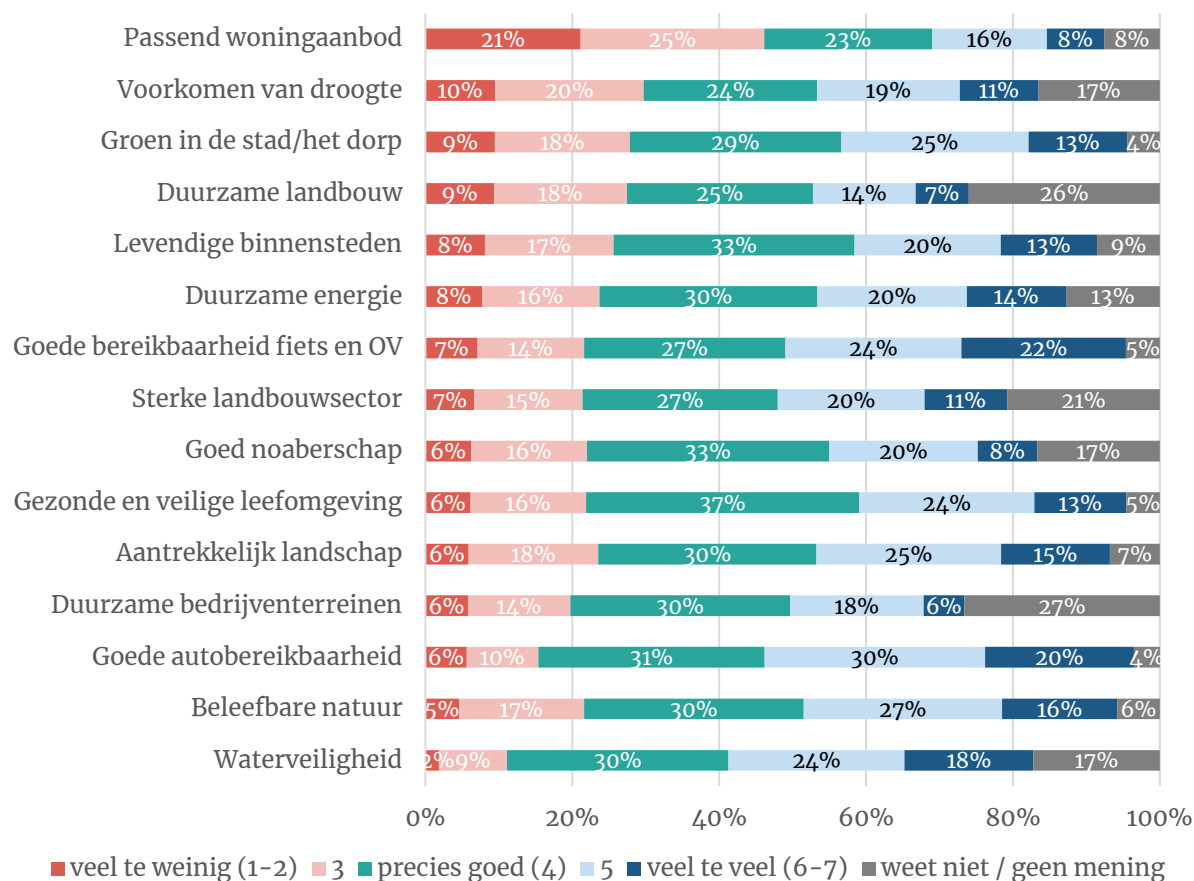
- Een gezonde en veilige leefomgeving, groen in de stad of het dorp en een aantrekkelijk landschap zijn voor Overijsselaars de belangrijkste aspecten van de leefomgeving.
- Relatief minder belangrijk zijn economische aspecten als duurzame bedrijventerreinen en een sterke landbouwsector, vermoedelijk omdat minder mensen hier rechtstreeks mee te maken hebben.
- Ouderen hechten in het algemeen meer belang aan een prettige leefomgeving dan jongeren.
- Lager opgeleiden vinden de leefomgeving iets belangrijker dan hoger opgeleiden.
- In stedelijke gebieden wordt meer belang gehecht aan goede bereikbaarheid met de fiets/ov en levendige binnensteden. Op het platteland is het belang van een sterke landbouwsector en goed noaberschap groter.
- Er zijn weinig noemenswaardige verschillen tussen Twente en West-Overijssel. Als er verschillen zijn, hangen deze vooral samen met de mate van stedelijkheid. Het maakt daarbij niet zozeer uit of een gemeente in Twente of West-Overijssel ligt.

Aandacht voor leefomgeving

Heeft de overheid* in jouw leefomgeving voldoende aandacht voor deze aspecten?

(1=veel te weinig, 4=precies goed, 7=veel te veel)

* Overheid: gemeente, provincie en het Rijk.

- ‘Passend woningaanbod’ springt eruit als een thema waarvoor volgens Overijsselaars te weinig aandacht is.
- De vraag of er voldoende aandacht is voor duurzame bedrijventerreinen en een sterke en duurzame landbouwsector is voor inwoners lastiger in te schatten. Dat is ook terug te zien in het oordeel over de ontwikkeling in de afgelopen jaren (zie pagina 15).
- De aandacht voor het voorkomen van droogte en groen in de woonplaats is wellicht deels seizoensgebonden. De enquête is uitgevoerd kort na de hittegolf van augustus.
- We hebben niet gevraagd waarom mensen vinden dat er te veel of te weinig aandacht vanuit de overheid is voor een bepaald thema. Een verdere verklaring van de cijfers is dus niet mogelijk.

Passend woningaanbod

- Jongeren tot 35 jaar en 50-64 jarigen zijn het vaakst van mening dat er te weinig aandacht is vanuit de overheid voor een passend woningaanbod. Jongeren zijn wat meer uitgesproken dan andere leeftijdsgroepen; het aandeel 'precies goed' is onder jongeren het kleinst.
- Mannen (50%) vinden meer dan vrouwen (42%) dat er te weinig aandacht is voor een passend woningaanbod. Deze opvatting wordt verder met name gedeeld door alleenstaanden en jongeren die bij hun ouders of verzorgers wonen.
- In West-Overijssel (26%) is het aandeel dat vindt dat er *te veel* aandacht is voor een passend woningaanbod iets groter dan in Twente (21%). Verder zijn er geen opvallende verschillen naar stedelijkheid of regio te zien.

Aandacht voor passend woningaanbod vanuit de overheid (%)

Naar leeftijd

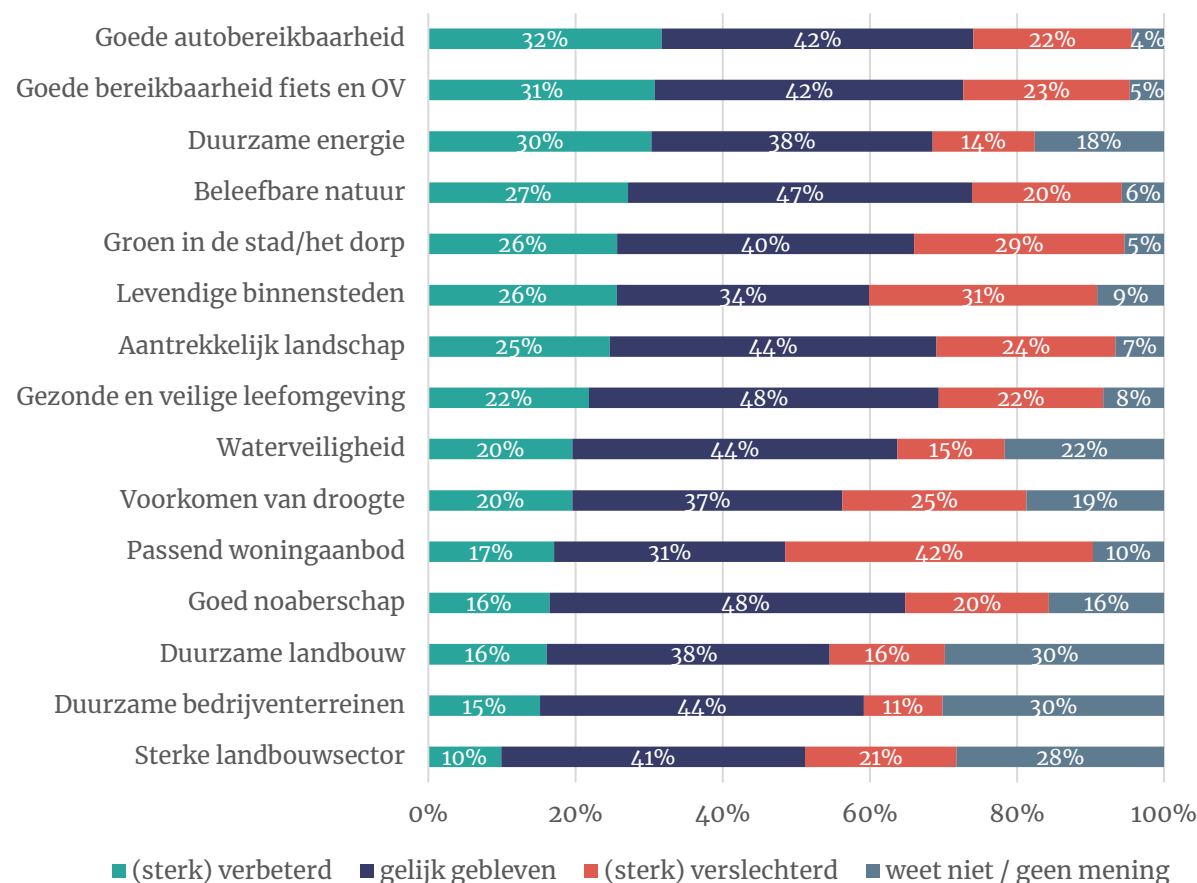
	16-34	35-49	50-64	65+	Totaal
(veel) te weinig (1-3)	52%	41%	50%	39%	46%
precies goed (4)	10%	26%	28%	28%	23%
(veel) te veel (5-7)	26%	22%	17%	29%	23%
Weet niet / geen mening	11%	11%	5%	4%	8%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Ontwikkeling leefomgeving

Zijn deze aspecten in jouw leefomgeving de afgelopen jaren verbeterd, verslechterd of gelijk gebleven?

(1=(sterk) verbeterd, 4=gelijk gebleven, 7=(sterk) verslechterd)

In het algemeen zijn er beperkte regionale verschillen. Niettemin zijn er wel enkele noemenswaardige verschillen tussen stad/platteland en regio's:

- De bereikbaarheid is vooral in stedelijke gebieden verbeterd. In West-Overijssel is de ontwikkeling van de bereikbaarheid per fiets of ov minder gunstig dan in Twente.
- Beleefbare natuur is met name verbeterd op het platteland.
- Over de manier waarop de aantrekkelijkheid van het landschap zich de afgelopen jaren heeft ontwikkeld, is men in Twente iets meer te spreken dan in West-Overijssel. Op dit aspect zien inwoners van matig stedelijke gebieden vooral een achteruitgang.
- Op het aspect 'gezonde en veilige leefomgeving' zien mensen in de stad, en dan met in Twente, vaker een achteruitgang dan op het platteland.

Belang, aandacht en ontwikkeling

Thema	BELANG (gem.)	AANDACHT (saldo te veel - te weinig)*	ONTWIKKELING (saldo verbeterd - verslechterd)**
Gezonde en veilige leefomgeving	6,3	15%	-1%
Groen in de stad / het dorp	6,1	11%	-3%
Aantrekkelijk landschap	6,0	16%	0%
Passend woningaanbod	5,8	-23%	-25%
Beleefbare natuur	5,8	21%	7%
Goede bereikbaarheid fiets en OV	5,8	25%	8%
Voorkomen van droogte	5,8	0%	-5%
Goed noaberschap	5,7	6%	-3%
Waterveiligheid	5,6	30%	5%
Duurzame landbouw	5,4	-6%	0%
Duurzame energie	5,3	10%	16%
Goede autobereikbaarheid	5,3	35%	10%
Sterke landbouwsector	5,0	10%	-11%
Levendige binnensteden	4,9	7%	-5%
Duurzame bedrijventerreinen	4,8	4%	4%
Gemiddelde	5,6	11%	0%

* Som van aandeel positie 5, 6, 7 (te veel) minus de som van 1, 2, 3 (te weinig)

** Som van aandeel positie 5, 6, 7 (verbeterd) minus de som van 1, 2, 3 (verslechterd)

NB: het gebruik van de kleuren houdt geen waardeoordeel in. Ze zijn alleen bedoeld om de verschillen zichtbaar te maken.

- De thema's die inwoners het belangrijkste vinden, hebben vooral met de directe leefomgeving te maken. De economische thema's scoren minder hoog, hoewel geen enkel thema als onbelangrijk wordt gezien.
- 'Passend woningaanbod' is een thema waarvan het belang relatief groot is, maar waar volgens inwoners te weinig aandacht naar uitgaat en de ontwikkeling minder gunstig is.
- Duurzame energie en de autobereikbaarheid zijn in de afgelopen jaren verbeterd. Er is volgens Overijsselaars per saldo te veel aandacht geweest voor de bereikbaarheid met de auto.
- Waterveiligheid, goede bereikbaarheid met de fiets/OV en beleefbare natuur zijn thema's die zich positief hebben ontwikkeld én waarvan men per saldo vindt dat er te veel aandacht voor is geweest.

2 Keuzes in leefomgeving

Keuzes in de leefomgeving (1)

- In totaal zijn 16 dilemma's over keuzes in de leefomgeving voorgelegd. Daarbij werden steeds twee keuzes voorgelegd, met de optie 'weet niet/geen mening'.
- Er is geen informatie als toelichting getoond.
- De dilemma's zijn in willekeurige volgorde aangeboden.
- Bij elke keuze was het mogelijk om een toelichting te geven. Dit was niet verplicht.
- Op de volgende pagina's zijn de dilemma's geordend van meeste naar minste overeenstemming. Het verschil in percentages tussen keuze 1 en 2 is daarbij als uitgangspunt genomen. Hoe groter het verschil, des te meer er een voorkeur is voor een bepaalde keuze.
- Keuzes waar een meerderheid voor kiest (51% of meer) zijn groen gemarkeerd.
- Als er bij een dilemma relatief vaak voor 'weet niet' is gekozen (10% of meer), is dit met een grijze arcering aangegeven.

Keuzes in leefomgeving (2)

Keuzes met relatief veel
overeenstemming

Keuze 1	%	Keuze 2	%	% weet niet
Er moet geïnvesteerd worden in economische groei ook als dat ten koste gaat van schone lucht en rust.	11%	Schone lucht en rust mogen niet achteruit gaan, ook als dat minder economische groei oplevert.	84%	5%
Dijken moeten vooral worden verhoogd, zodat in extreme omstandigheden weinig tot geen water over de dijk heen gaat, maar wel de kans bestaat dat de dijk breekt.	11%	Dijken moeten vooral worden versterkt, zodat in extreme omstandigheden de dijk niet breekt, maar wel wateroverlast ontstaat door water dat over de dijk slaat.	71%	18%
Een gebouw met cultuurhistorische waarde mag nooit wijken voor nieuwbouw.	70%	Als nieuwbouw beter past bij de wensen van onze inwoners en ondernemers dan mag dat ten koste gaan van cultuurhistorisch belangrijke gebouwen.	24%	6%
We geven ruimte aan de ontwikkeling van toerisme, want dat is goed voor de economie, ook als dat overlast geeft voor de inwoners.	25%	Het woongenot van de inwoners gaat voor, we moeten het aantal toeristen beter verspreiden, ook als dat ten koste gaat van de lokale economie.	69%	6%
Steden moeten voor hun bezoekers tot ver in de binnenstad goed bereikbaar zijn per auto.	26%	Aan de rand van steden moet je kunnen overstappen op OV en/of (deel)fietsen, zodat het centrum minder autoverkeer krijgt.	69%	4%
We moeten de gebieden die gereserveerd zijn voor de winning van drinkwater in de toekomst niet gebruiken voor de winning van duurzame energie uit de ondergrond.	59%	We mogen de gebieden die gereserveerd zijn voor de winning van drinkwater in de toekomst ook gebruiken voor de winning van duurzame energie uit de ondergrond.	23%	18%

Keuzes in leefomgeving (3)

Keuze 1	%	Keuze 2	%	% weet niet
Nieuwe windmolens moeten in enkele grote clusters bij elkaar worden geplaatst.	56%	Ieder dorp of bedrijventerrein heeft een eigen windmolen.	27%	17%
We moeten de grondwaterstand aanpassen zodat deze voor de landbouw optimaal is.	32%	We moeten de grondwaterstand aanpassen zodat deze voor de natuur- en klimaatdoelen optimaal is.	55%	13%
Om werkgelegenheid te creëren moet Overijssel aantrekkelijker worden voor grote (logistieke) bedrijven om zich te vestigen, ook als er dan minder ruimte is voor landbouw en natuur.	34%	We moeten ons landschap beschermen tegen de komst van grote (logistieke) bedrijven, ook als dat ten koste gaat van nieuwe werkgelegenheid.	57%	9%
Om het landschap te sparen moet nieuwbouw zoveel mogelijk plaatsvinden binnen stad of dorp, ook als dat betekent dat er minder ruimte in stad of dorp is voor groen, lopen of fietsen.	36%	Nieuwbouw mag plaatsvinden buiten stad of dorp, in het landschap, zodat er voldoende ruimte is voor groen, lopen of fietsen in stad of dorp.	59%	6%
We moeten het landschap beschermen, ook als dat betekent dat er minder nieuwe woningen kunnen worden gebouwd.	57%	Er moeten nieuwe woningen worden gebouwd, ook als dat soms ten koste gaat van het landschap.	38%	5%

Keuzes in leefomgeving (4)

Keuzes met relatief minder overeenstemming

Keuze 1	%	Keuze 2	%	% weet niet
De infrastructuur mag worden uitgebreid om de bereikbaarheid van steden en dorpen te vergroten, ook als dat ruimte kost.	51%	De infrastructuur mag niet worden uitgebreid om de bereikbaarheid van steden en dorpen te vergroten, want dat gaat ten koste van de ruimte.	39%	9%
De infrastructuur mag worden uitgebreid om de verkeersveiligheid te vergroten, ook als dat ten koste gaat van landschap en natuur.	50%	De infrastructuur mag niet worden uitgebreid om de verkeersveiligheid te vergroten, want dat gaat ten koste van landschap en natuur.	41%	9%
Landbouwgrond moet alleen gebruikt worden voor de landbouw.	45%	Landbouwgrond mag ook gebruikt worden voor andere functies als wonen, zonneparken of natuur.	51%	4%
Winkels voor de niet-dagelijkse boodschappen (zoals mode, elektronica en doe-het-zelf) moeten zoveel mogelijk geconcentreerd zijn in een winkelcentrum in de bebouwde kom.	49%	Winkels voor de niet-dagelijkse boodschappen (zoals mode, elektronica en doe-het-zelf) mogen zich ook vestigen op bedrijventerreinen.	46%	4%
Zonnepanelen mogen alleen op daken worden gelegd, ook als we daarmee de groene energiedoelen niet halen.	45%	Zonnepanelen mogen ook in het landschap worden geplaatst als dat nodig is om de groene energiedoelen te halen.	48%	6%

Keuzes in leefomgeving (5)

- Er is relatief veel overeenstemming waar het gaat om het belang van schone lucht en woongenot, ook als dit minder (lokale) economische groei met zich brengt, het behoud van cultuurhistorisch waardevolle panden en het kunnen overstappen op OV/deelfietsen aan de rand van het centrum als alternatief voor de auto.
- Inwoners vinden het belangrijk dat er meer aandacht wordt besteed aan een passend woningaanbod. Niettemin kan dit op gespannen voet staan met andere belangen, zoals het behoud van het landschap. Een meerderheid (57%) kiest ervoor om het landschap te beschermen, ook als daardoor minder nieuwe woningen worden gebouwd. Tegelijkertijd zeggen zes op de tien inwoners dat nieuwbouw buiten de woonkern mag plaatsvinden, zodat er voldoende ruimte is voor groen, lopen en fietsen in de kern. Deze keuzes lijken op het eerste gezicht niet volledig consistent.
- Overijsselaars zijn verdeeld over het uitbreiden van infrastructuur ten koste van natuur en landschap, het gebruik van landbouwgrond voor andere doeleinden dan landbouw, het vestigen van winkels voor niet-dagelijkse artikelen op bedrijventerreinen en het plaatsen van zonnepanelen in het landschap.

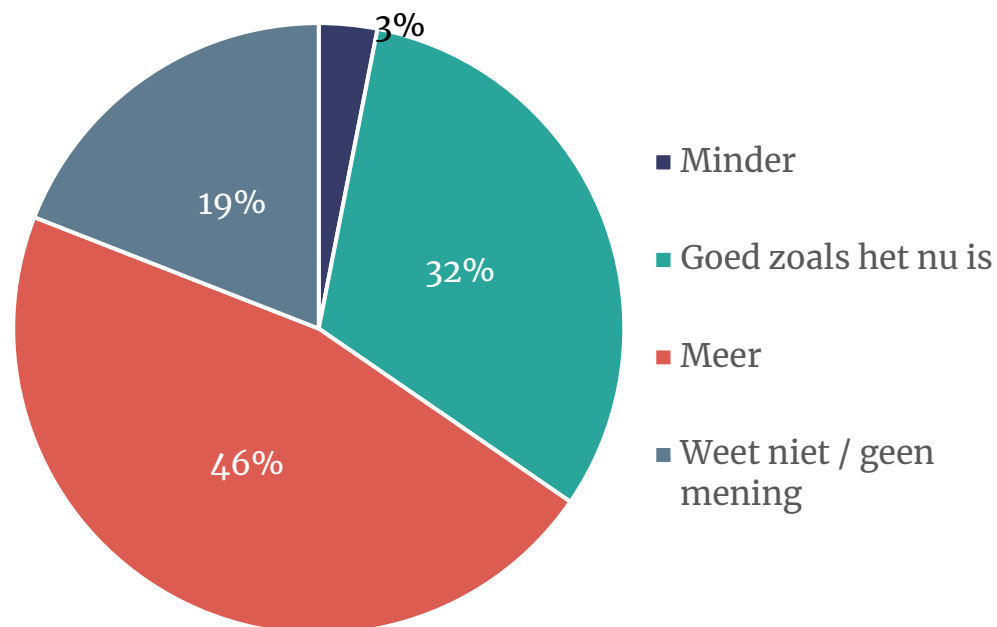

3 Participatie

Participatie

Meer of minder mogelijkheden om inwoners te laten participeren?*

* Vraagstelling: De overheid (gemeente, provincie en het Rijk) betreft inwoners op verschillende manieren bij nieuwe plannen; inwoners kunnen meedenken, meebeslissen en meedoen. Dit wordt participatie genoemd. Vind je dat er voldoende mogelijkheden zijn om inwoners te laten participeren, of vind je dat er meer of juist minder mogelijkheden zouden moeten zijn?

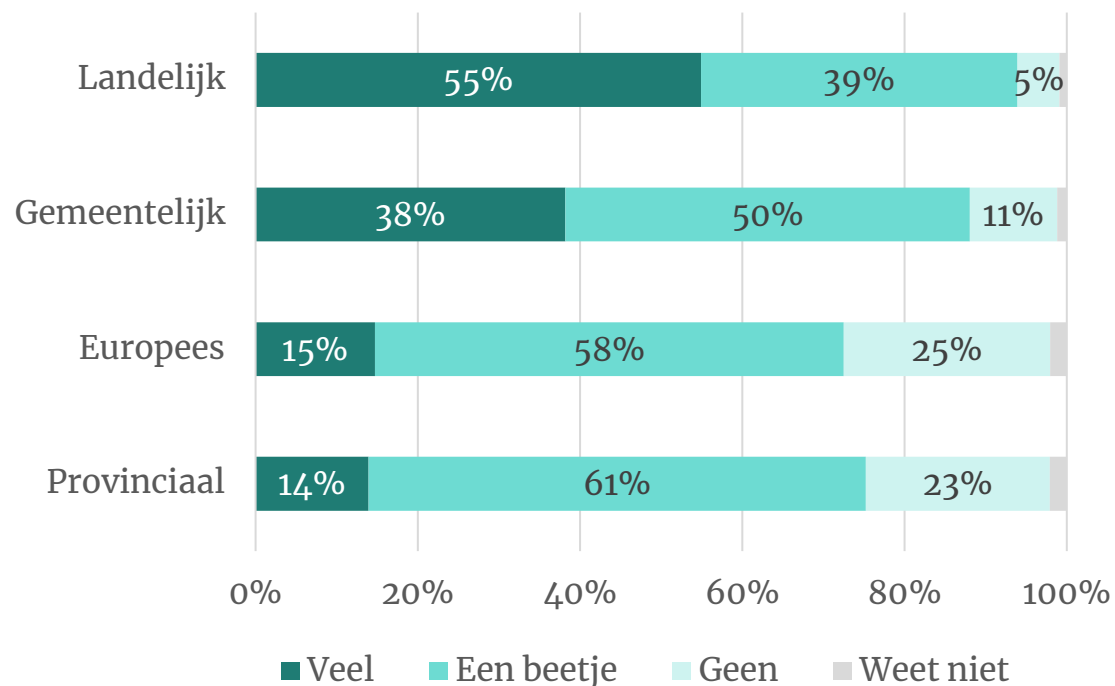
	16-34	35-49	50-64	65+
Minder	3%	1%	2%	6%
Goed zoals het nu is	29%	31%	31%	36%
Meer	43%	45%	51%	46%
Weet niet / geen mening	26%	23%	16%	11%
Totaal	100%	100%	100%	100%

	Laag	Middelbaar	Hoog
Minder	3%	3%	3%
Goed zoals het nu is	29%	29%	36%
Meer	51%	49%	40%
Weet niet / geen mening	17%	19%	21%
Totaal	100%	100%	100%

Interesse in politiek

- De interesse in landelijke politiek is het grootst.
- De provinciale en Europese politiek blijven hierbij achter.

Benchmark: 59% van de Nederlanders is 'tamelijk' tot 'zeer' geïnteresseerd in de politiek. De politieke interesse is sinds 2008 stabiel.

Bron: SCP, Sociale staat van Nederland, 2020

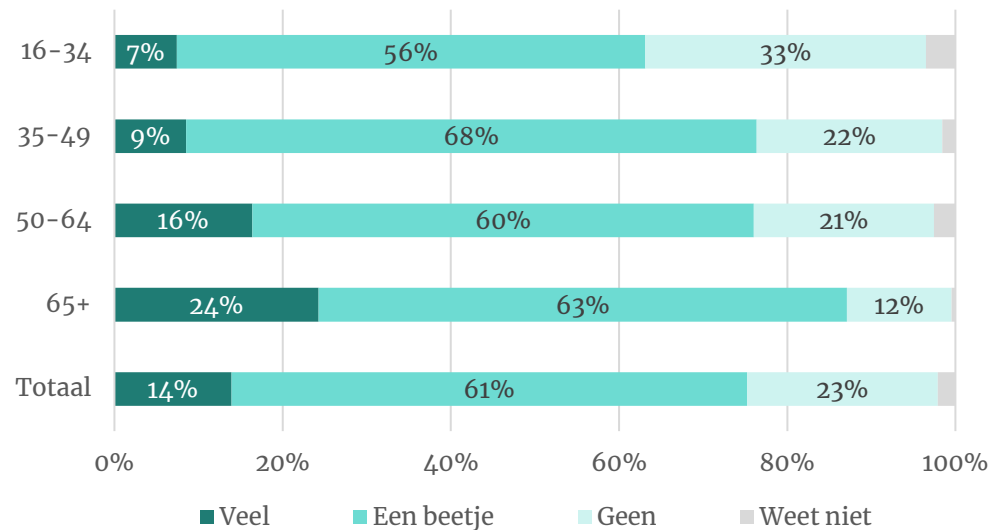

Interesse in provinciale politiek

Terug naar inhoudsopgave

- Ouderen zijn meer geïnteresseerd in de provinciale politiek dan jongeren.
- De groep met 'veel interesse' is onder laagopgeleiden het grootst, wat deels samenhangt met leeftijd.

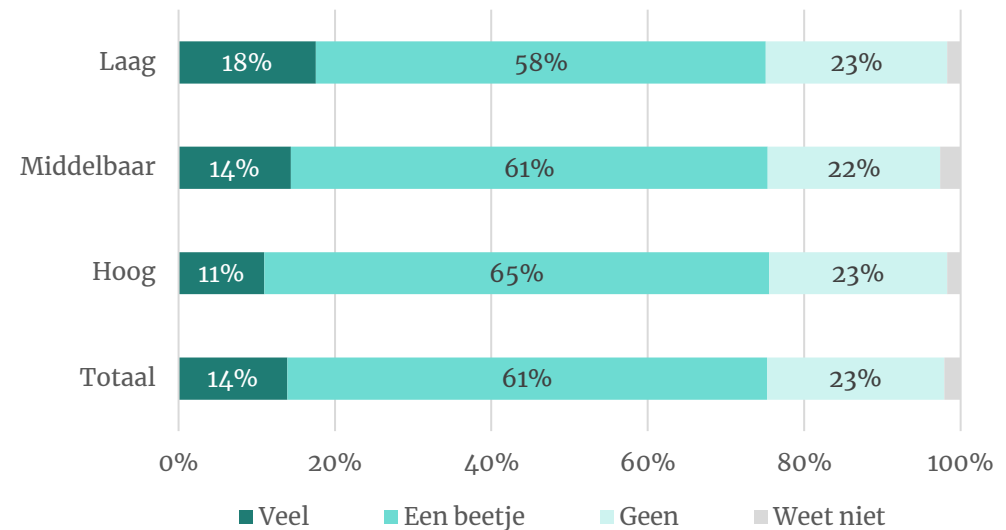
Leeftijd

Benchmark: De (algemene) politieke interesse is onder 16-34 jarigen iets lager dan onder 35-plussers.

Bron: SCP, Sociale staat van Nederland, 2020

Opleidingsniveau

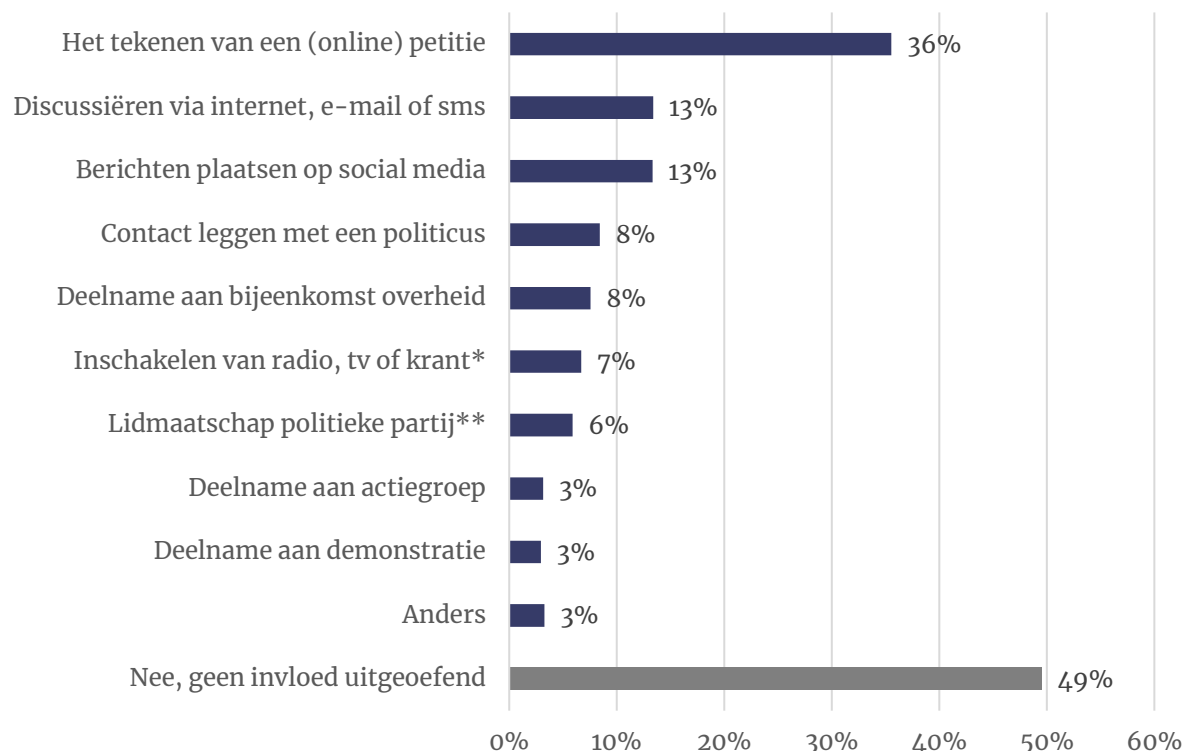

Benchmark: De (algemene) politieke interesse neemt toe, naarmate het opleidingsniveau hoger is.

Bron: SCP, Sociale staat van Nederland, 2020

Invloed op politici en overheid

De helft van de Overijsselaars (51%) heeft in het afgelopen jaar invloed uitgeoefend op politici of de overheid.

* Bijvoorbeeld een ingezonden brief of contact leggen met een journalist

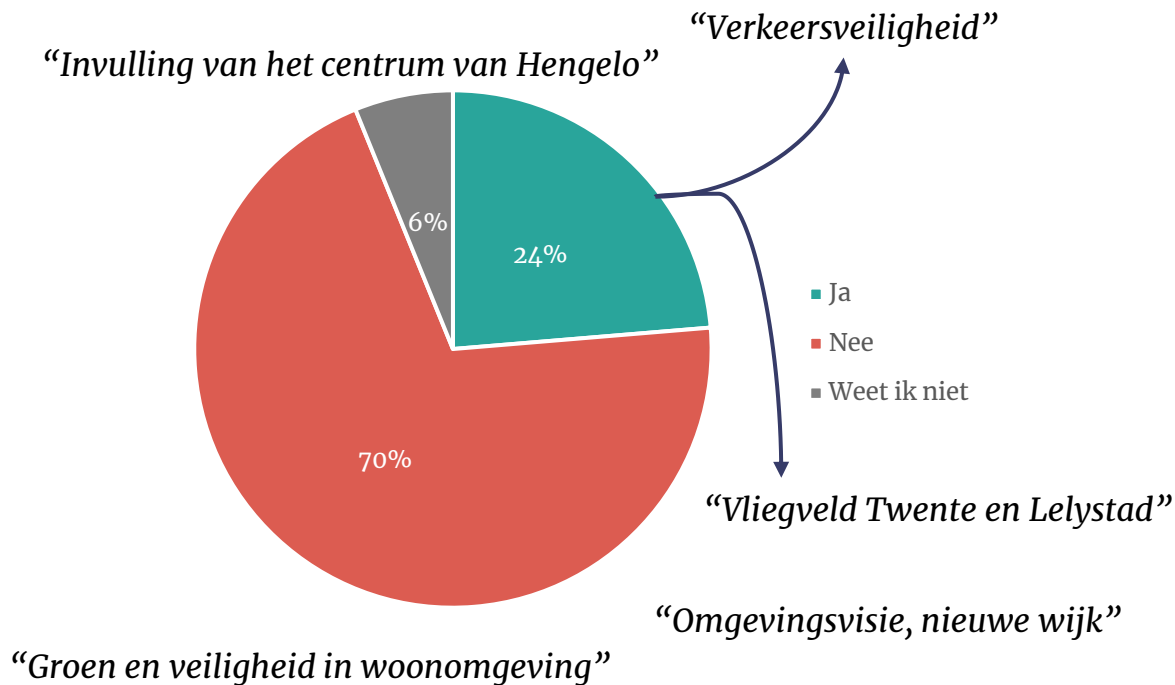

** Omdat panelleden gemiddeld meer betrokken zijn, is hier sprake van een overschatting. Landelijk is 2,4% van de kiesgerechtigde Nederlanders lid van een politieke partij (bron: DNPP, Rijksuniversiteit Groningen).

- Traditionele vormen van invloed, zoals lidmaatschap van een politieke partij of deelname aan een bijeenkomst van de overheid, worden vaker uitgeoefend door 50-plussers. Ook leggen zij vaker contact met een politicus dan jongeren.
- Hoogopgeleiden (60%) oefenen vaker invloed uit op politici of de overheid dan lager en middelbaar opgeleiden (respectievelijk 47% en 45%). Het verschil komt met name doordat zij vaker een (online) petitie tekenen en deelnemen aan een bijeenkomst van de overheid.
- Van alle leeftijdsgroepen discussiëren 16-34 jarigen het meest via internet, e-mail of sms en tekenen zij het vaakst een (online) petitie. Bij de overige vormen bevindt de deelname van jongeren zich op of onder het gemiddelde.
- Mannen (54%) oefenen vaker invloed uit dan vrouwen (47%). Alleen bij het tekenen van een petitie en deelname aan een demonstratie is dit verschil niet zichtbaar.

Meedoen aan invulling leefomgeving (1)

Meegedacht of –gewerkt aan invulling leefomgeving in afgelopen jaar?

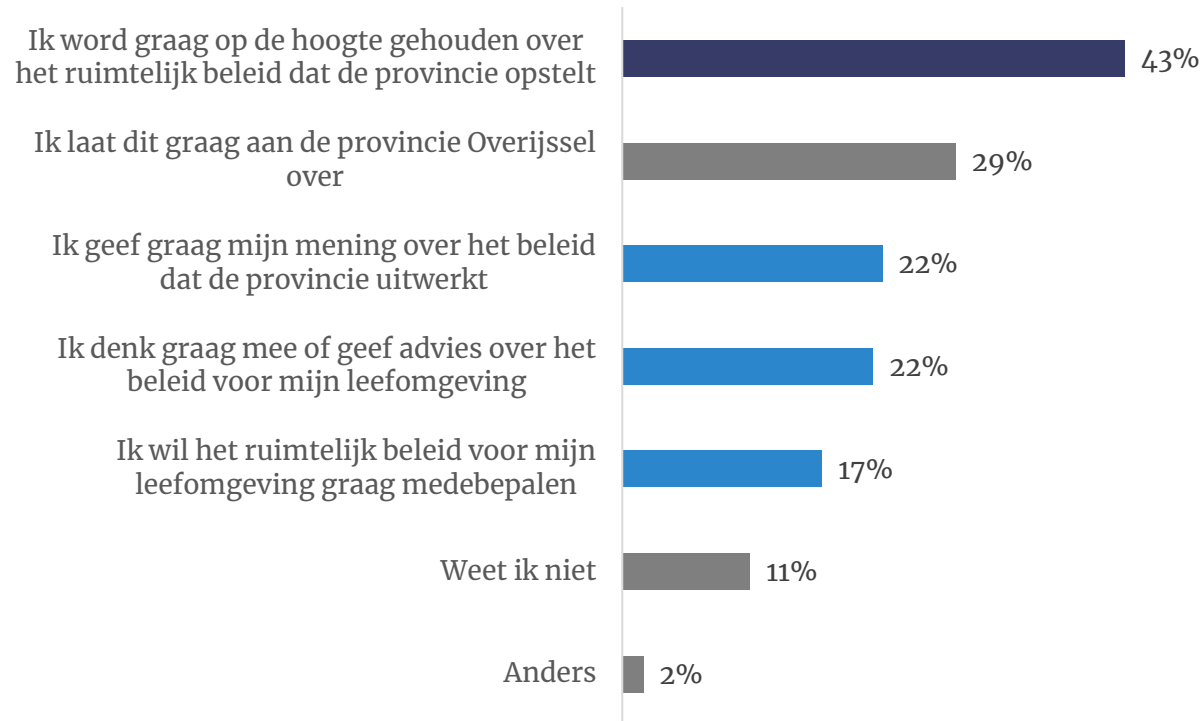

- Mannen (28%) zijn vaker betrokken bij de invulling van de leefomgeving dan vrouwen (19%).
- De participatie van jongeren (19%) blijft achter bij die van de oudere leeftijdsgroepen.
- Er zijn geen (significante) verschillen naar opleidingsniveau.
- Er bestaat een duidelijke relatie tussen interesse in de provinciale politiek en het meedoen aan de invulling van de leefomgeving. Naarmate mensen meer interesse hebben, is de deelnamebereidheid groter (en vice versa). Van de groep met ‘veel interesse’ heeft 36% geparticipeerd. Onder de groep met ‘geen interesse’ is dit 17%.

Meedoen aan invulling leefomgeving (2)

In hoeverre zou je willen meepraten over ruimtelijk beleid?
(meerdere antwoorden mogelijk)

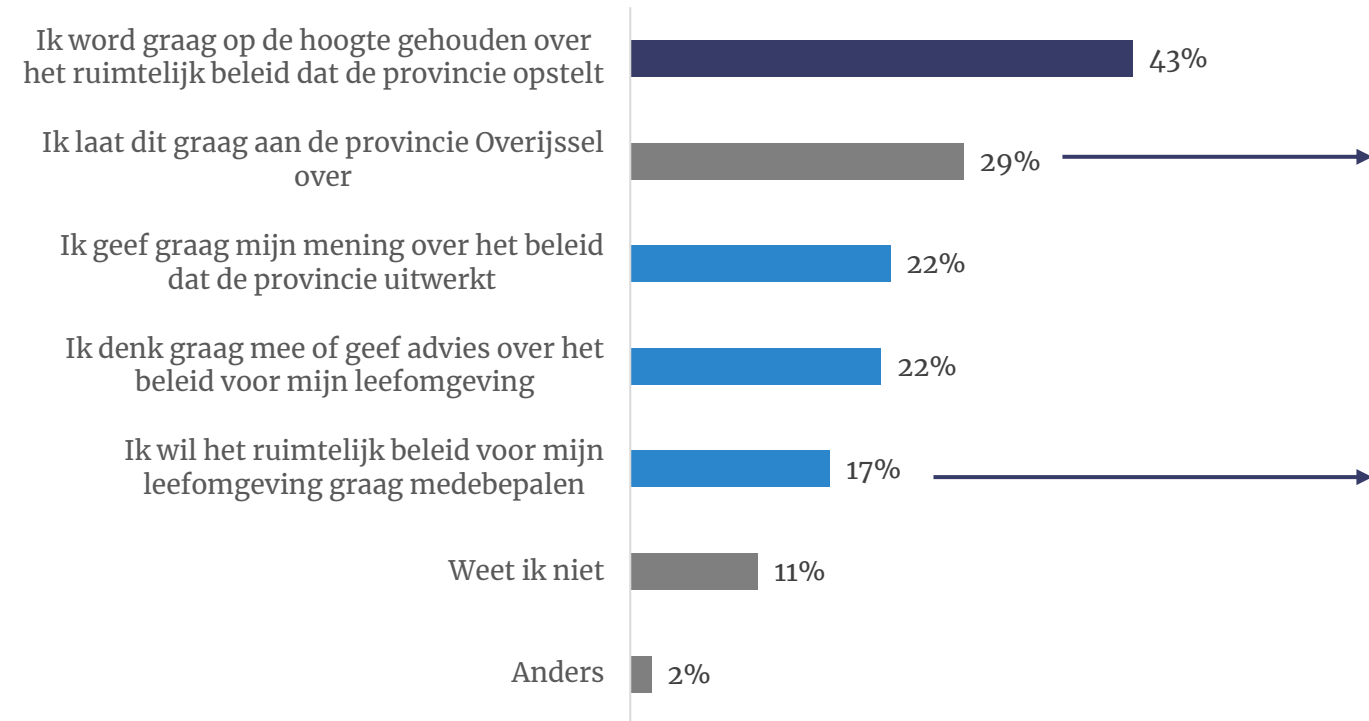

- Zes op de tien inwoners willen op de een of andere manier betrokken zijn bij het ruimtelijk beleid van de provincie.
- Een derde van deze groep vindt het voldoende als zij op de hoogte worden gehouden van het beleid dat de provincie opstelt.
- Twee derde wil (ook) meepraten over de leefomgeving. In totaal gaat het om vier op de tien Overijsselaars (zie lichtblauwe staven, waarbij meerdere antwoorden mogelijk waren).
- Naarmate een participatievorm meer inspanning van de deelnemers vraagt, is de bereidheid om hieraan mee te doen kleiner.

Meedoen aan invulling leefomgeving (3)

In hoeverre zou je willen meepraten over ruimtelijk beleid?
(meerdere antwoorden mogelijk)

Degenen die willen meepraten, zijn over het algemeen geïnteresseerd in de provinciale politiek. Een klein deel (14%) is hier niet in geïnteresseerd, maar wil desondanks meepraten.

Laagopgeleiden hebben minder de behoefte om mee te praten dan hoger opgeleiden.

Vrouwen en jongeren kiezen relatief vaak deze optie.

De groep die het beleid wil medebepalen, bestaat voornamelijk uit mannen, en middelbaar en hoogopgeleiden.

Wijze van meedoen (1)

Op welke manier meepraten? – naar leeftijd

	16-34	35-49	50-64	65+	Totaal
% wil meepraten	46%	43%	41%	35%	41%
Op welke manier meepraten? (% van degenen die willen meepraten)					
Deelname aan bijeenkomst kaders ruimtelijk beleid	14%	22%	30%	23%	22%
Invullen enquête	94%	83%	86%	77%	86%
Informatie via nieuwsbrief of app over de stand van zaken	47%	56%	57%	66%	56%
Anders	1%	4%	2%	3%	2%
Weet ik niet	6%	5%	5%	4%	5%

Wijze van meedoen (2)

Op welke manier meepraten? – naar opleidingsniveau

	Laag	Middelbaar	Hoog	Totaal
% wil meepraten	29%	40%	51%	41%
Op welke manier meepraten? <i>(% van degenen die willen meepraten)</i>				
Deelname aan bijeenkomst kaders ruimtelijk beleid	14%	18%	29%	22%
Invullen enquête	71%	86%	91%	86%
Informatie via nieuwsbrief of app over de stand van zaken	34%	58%	62%	56%
Anders	4%	2%	2%	2%
Weet ik niet	12%	4%	3%	5%

Wijze van meedoen (3)

Op welke manier meepraten? – naar stedelijkheid

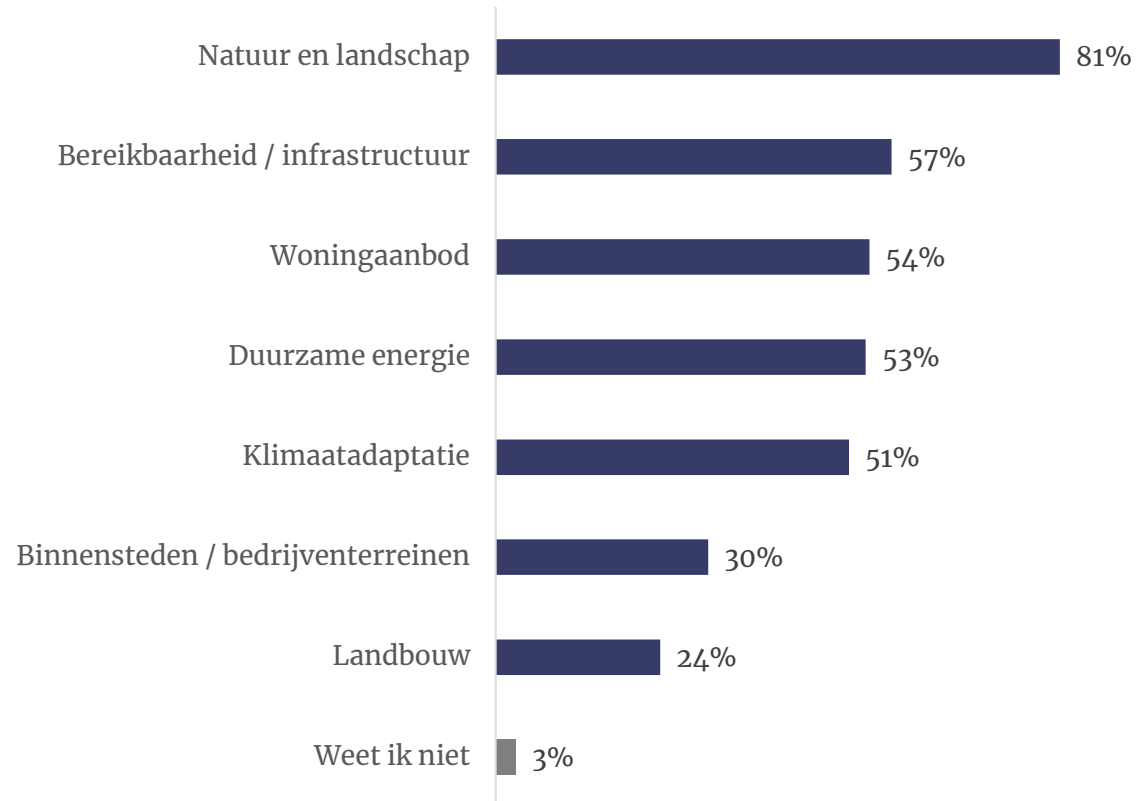
	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	Totaal
% wil meepraten	42%	42%	45%	30%	41%
Op welke manier meepraten? (% van degenen die willen meepraten)					
Deelname aan bijeenkomst kaders ruimtelijk beleid	23%	19%	20%	30%	22%
Invullen enquête	91%	91%	80%	78%	86%
Informatie via nieuwsbrief of app over de stand van zaken	57%	56%	59%	35%	56%
Anders	1%	6%	3%	2%	2%
Weet ik niet	3%	1%	7%	13%	5%

Op het platteland is de bereidheid om mee te praten het kleinst. Voor een deel hangt dit samen met het verschil in bevolkingssamenstelling ten opzichte van de stedelijke gebieden (meer ouderen en lager opgeleiden, die minder geneigd zijn om mee te praten).

Onderwerpen (1)

Over welke onderwerpen meepraten? (als men dat wil, n=636)

Onderwerpen (2)

Top drie onderwerpen waarover men wil meepraten (*als men dat wil*, n=636)

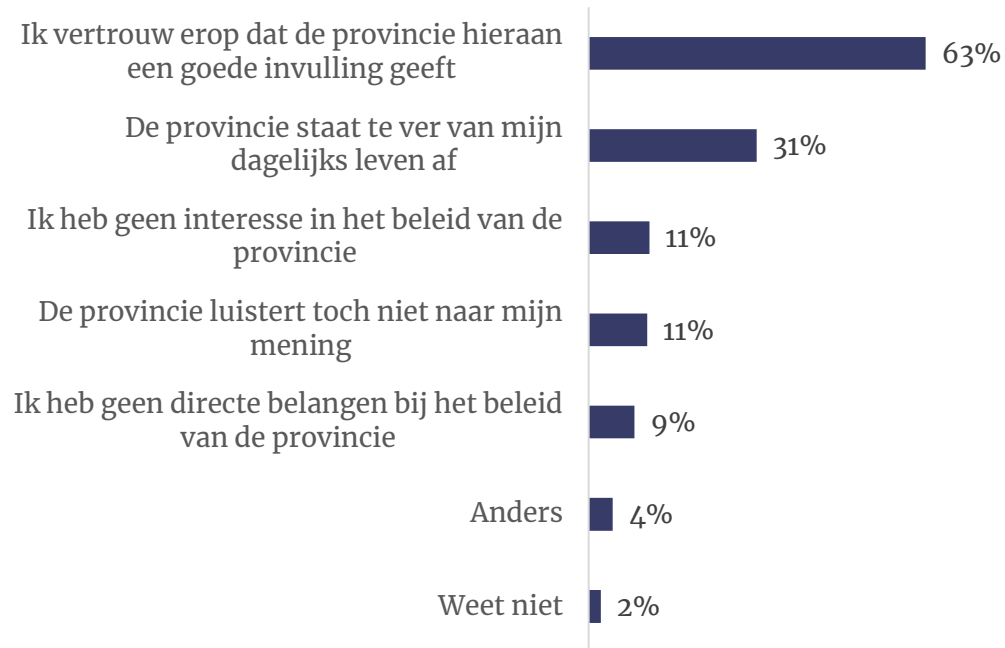
Nr.	16-34	35-49	50-64	65+	Totaal
1	Natuur en landschap (83%)	Natuur en landschap (90%)	Natuur en landschap (76%)	Natuur en landschap (73%)	Natuur en landschap (81%)
2	Woningaanbod (73%)	Bereikbaarheid / infrastructuur (60%)	Bereikbaarheid / infrastructuur (50%)	Duurzame energie (52%)	Bereikbaarheid / infrastructuur (57%)
3	Bereikbaarheid / infrastructuur (65%)	Klimaatadaptatie (58%)	Woningaanbod (49%)	Bereikbaarheid / infrastructuur (50%)	Woningaanbod (54%)

Hoogopgeleiden (57%) willen vaker meepraten over duurzame energie dan laagopgeleiden (39%).
De overige verschillen naar opleidingsniveau zijn niet significant.

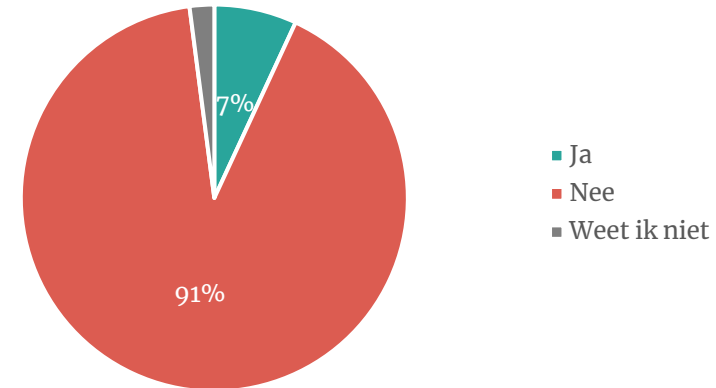

Meedoen aan invulling leefomgeving (4)

Waarom niet meepraten over ruimtelijk beleid? (n=406)

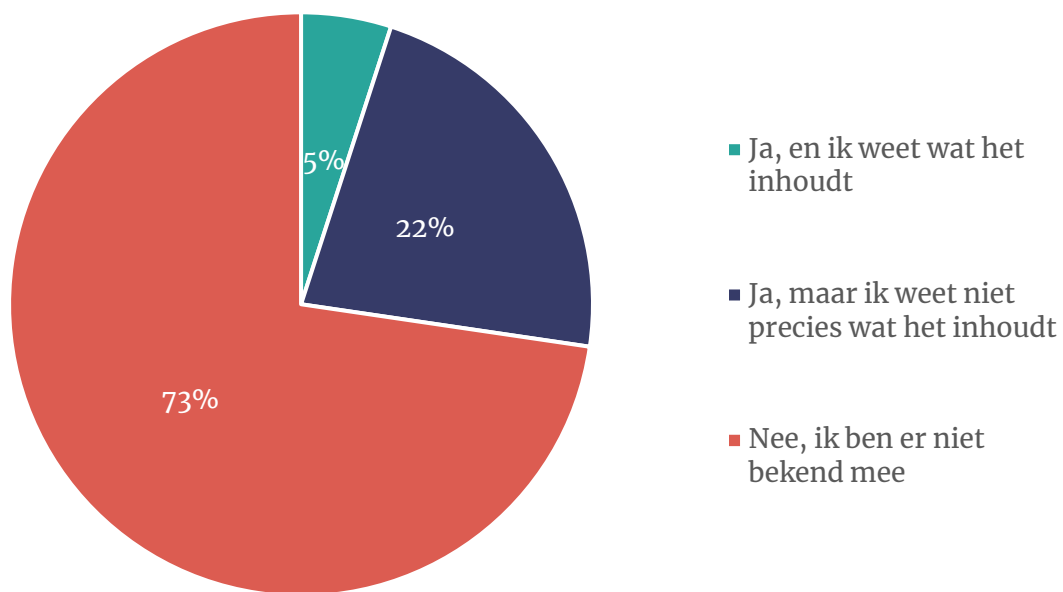
In afgelopen drie jaar zelf te maken gehad met provincie Overijssel?

- De inwoners die contact hebben gehad met de provincie zijn vaker bereid (66%) om mee te praten over de leefomgeving dan inwoners die geen contact hebben gehad (40%).
- Ook is er een positief verband tussen het hebben van contact en de interesse in provinciale politiek.

Bekendheid met Omgevingsvisie Overijssel

Inwoners die veel interesse hebben in de provinciale politiek en/of willen meepraten, zijn weliswaar vaker bekend met de Omgevingsvisie, maar het deel dat op de hoogte is van de precieze inhoud is relatief beperkt (maximaal 10%).

	16-34	35-49	50-64	65+
Ja, en ik weet wat het inhoudt.	7%	5%	4%	4%
Ja, maar ik weet niet precies wat het inhoudt.	17%	18%	26%	29%
Nee, ik ben er niet bekend mee.	77%	78%	70%	67%
Totaal	100%	100%	100%	100%

	Laag	Middelbaar	Hoog
Ja, en ik weet wat het inhoudt.	2%	4%	9%
Ja, maar ik weet niet precies wat het inhoudt.	22%	21%	24%
Nee, ik ben er niet bekend mee.	76%	75%	67%
Total	100%	100%	100%

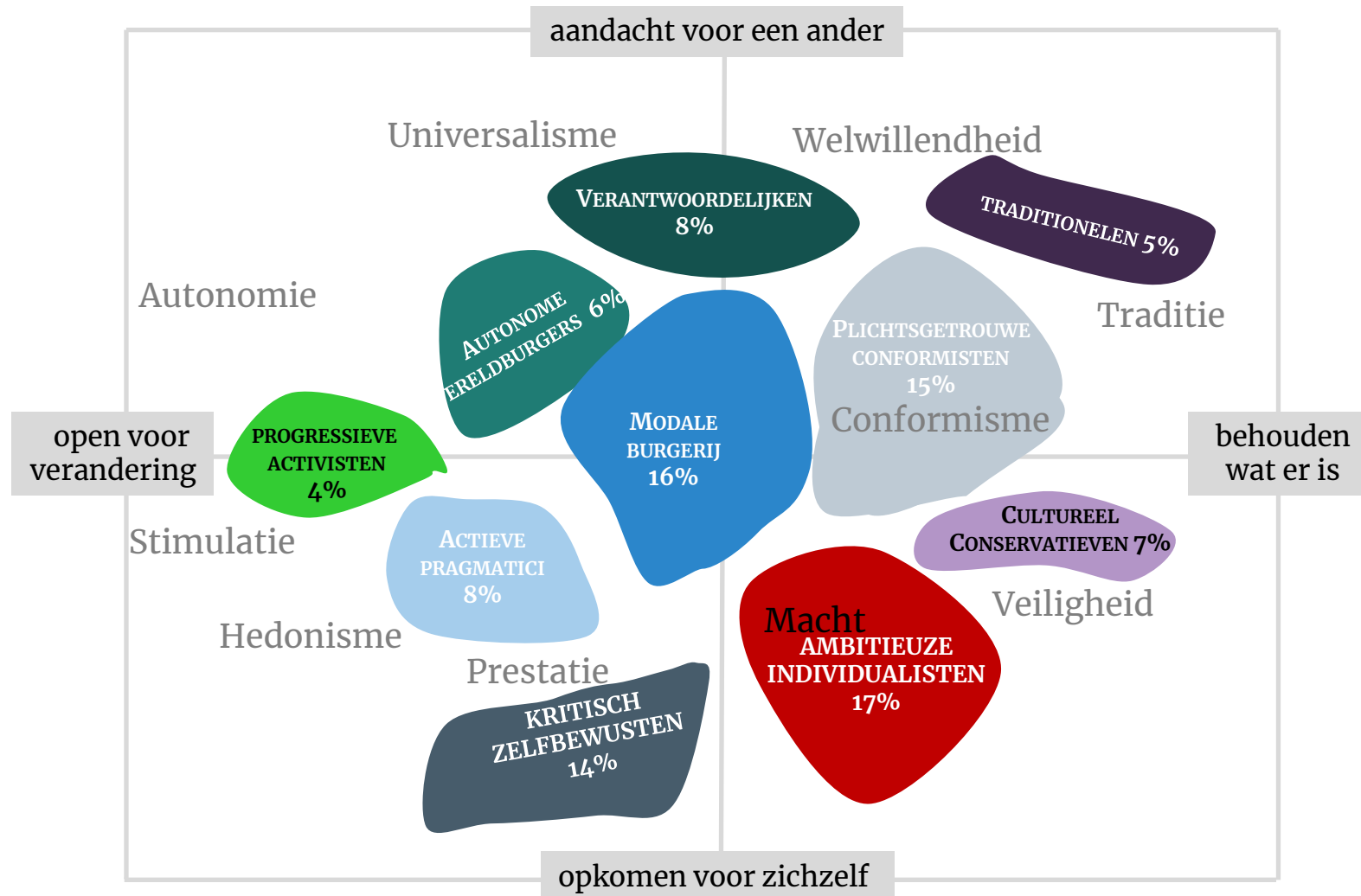
4 Verdieping: I&O Waardenmodel

I&O Waardenmodel

- I&O Research heeft een waardenmodel ontwikkeld dat dieper inzicht biedt in de drijfveren van burgers.
- Het model geeft niet alleen inzicht in welke waarden burgers belangrijk vinden, maar ook tot welk gedrag dit leidt.
- De gedachte achter het waardenmodel is dat elke Nederlander kan worden gepositioneerd op (minimaal) twee assen: (1) *verandering vs. behoud* en (2) *individueel vs. collectief*.
- Er zijn tien segmenten die elk een min of meer overeenkomstig waardenpatroon hebben (zie volgende pagina).
- Het model is relevant voor de provincie Overijssel, omdat het helpt om op een dieper niveau inzicht te krijgen in de redenen waarom mensen bepaalde keuzes ten aanzien van de leefomgeving maken. Het model laat zien welke waarden en drijfveren hieraan ten grondslag kunnen liggen. Daarnaast bieden de waardenprofielen nuttige aanknopingspunten om in participatie- en communicatietrajecten aan te sluiten bij de interesses en activiteiten van inwoners.

Leeswijzer:

- 8% van de Overijsselaars behoort tot de ‘verantwoordelijken’. Zij scoren in vergelijking met andere inwoners hoger op waarden als universalisme en welwillendheid.
- 14% valt in de categorie ‘kritisch zelfbewusten’, die meer op prestaties en de eigen behoeften zijn gericht.

Profiel segmenten

Als het percentage vijf procentpunt of meer boven het gemiddelde ligt, is de betreffende cel groen gemarkeerd.

* Cijfers indicatief, minder dan 100 respondenten.

	Traditionelen*	Verantwoorde- delijken	Cultureel conservatieven*	Plichts- getrouwe conformisten	Actieve pragmatici	Ambitieuze individualisten	Modale burgerij	Autonome wereldburgers*	Kritische zelfbewusten	Progressieve activisten*	Totaal
% van Overijsselaars	5%	8%	7%	15%	8%	17%	16%	6%	14%	4%	
Man	49%	35%	62%	52%	46%	59%	44%	43%	52%	68%	50%
Vrouw	51%	65%	38%	48%	54%	41%	56%	57%	48%	32%	50%
16-34	27%	10%	14%	14%	33%	32%	32%	19%	36%	42%	27%
35-49	9%	19%	17%	25%	35%	27%	16%	24%	34%	16%	24%
50-64	35%	37%	26%	25%	19%	22%	28%	38%	20%	32%	26%
65+	30%	34%	42%	36%	12%	19%	24%	19%	10%	10%	23%
Laag	34%	27%	43%	29%	8%	16%	24%	11%	16%	23%	23%
Middelbaar	53%	51%	42%	46%	36%	52%	41%	51%	42%	16%	43%
Hoog	13%	22%	15%	24%	57%	30%	35%	39%	42%	61%	34%
Sterk stedelijk	29%	45%	31%	40%	58%	34%	43%	54%	38%	70%	42%
Matig stedelijk	13%	8%	18%	10%	14%	15%	18%	13%	7%	3%	13%
Weinig stedelijk	29%	32%	41%	33%	25%	38%	27%	23%	39%	25%	33%
Niet stedelijk	29%	15%	9%	17%	3%	13%	13%	10%	16%	1%	13%

Korte profielbeschrijving (1)

1. Traditionelen: overwegend ouderen, laag- tot middelbaar opgeleid. Wonen relatief vaak op het platteland. Stemmen SGP, ChristenUnie en SP. Belangrijke waarden zijn traditie, conformisme en welwillendheid. Ze zijn relatief vaak lid van een politieke partij. De invulling van het provinciale beleid laten ze graag aan de provincie over. Als ze willen meepraten, hebben duurzame energie en landbouw bovengemiddeld hun interesse.

Keuzes leefomgeving: verdeeld over dilemma tussen landschapsbehoud en bouw nieuwe woningen. Willen graag dat landbouwgrond alleen voor landbouw wordt gebruikt. Verder zijn ze – meer dan andere groepen – verdeeld over de vraag of de grondwaterstand vooral landbouwdoelen moet dienen of natuur- en klimaatdoelen. Gebieden die zijn gereserveerd voor de winning van drinkwater mogen in de toekomst niet worden gebruikt voor de winning van duurzame energie uit de ondergrond. Winkels voor de niet-dagelijkse boodschappen mogen zich wat hen betreft vestigen op bedrijventerreinen aan de rand van een dorp of stad.

2. Verantwoordelijken: vaker vrouw dan man, 50-plus, middelbaar opgeleid. Stemmen vooral SP en CDA. Belangrijke waarden zijn universalisme en welwillendheid. Ze hebben relatief veel interesse in provinciale politiek en bezoeken bijeenkomsten van de overheid (evenals actieve pragmatici).

Keuzes leefomgeving: hechten relatief sterk aan behoud landschap en gebouwen met een cultuurhistorische waarde. Zijn geen voorstander van uitbreiding infrastructuur om de bereikbaarheid van steden en dorpen te vergroten. Zien graag dat mensen aan de rand van steden kunnen overstappen op OV en/of deelfietsen, zodat het centrum minder autoverkeer krijgt.

Korte profielbeschrijving (2)

3. Cultureel conservatieven: vooral mannen van 65 jaar en ouder, laag- tot middelbaar opgeleid. Stemmen CDA, PVV en SGP. Veiligheid en macht zijn belangrijke waarden. Ze hebben relatief veel interesse in provinciale politiek, maar hebben weinig behoefte om actief deel te nemen aan participatietrajecten. Ze vertrouwen erop dat de provincie een goede invulling geeft aan het ruimtelijk beleid. Als ze willen meepraten, is dat vooral over natuur en landschap.

Keuzes leefomgeving: bouw nieuwe woningen is belangrijk, ook als dat soms ten koste gaat van het landschap. Als er windmolens worden geplaatst, geven zij de voorkeur aan enkele grote clusters. Zij zijn sterk voorstander van uitbreiding infrastructuur om de bereikbaarheid of verkeersveiligheid te verbeteren (ook als dat ten koste gaat van het landschap). Ze zijn verdeeld over de vraag of zonnepanelen ook in het landschap mogen worden geplaatst. Cultureel conservatieven vinden vaker dan gemiddeld dat steden ook met de auto bereikbaar moeten blijven. De grondwaterstand moet wat hen betreft optimaal zijn voor de landbouw. Landbouwgrond moet zo veel mogelijk voor landbouw worden gebruikt.

4. Plichtsgetrouwe conformisten: vaker 65-plus dan gemiddeld, laag- tot middelbaar opgeleid. Stemmen CDA, ChristenUnie en Forum voor Democratie. Conformisme en traditie zijn belangrijke waarden. Er is bereidheid om mee te denken, bijvoorbeeld via een bijeenkomst of enquête.

Keuzes leefomgeving: winkels voor de niet-dagelijkse boodschappen moeten zo veel mogelijk worden geconcentreerd in de bebouwde kom. Verder hebben ze een redelijk gemiddelde opvattingen over de leefomgeving.

Korte profielbeschrijving (3)

5. Actieve pragmatici: jong, hoogopgeleid, woonachtig in de stad. Stemmen links-progressief (D66), maar ook rechts-conservatief (Forum voor Democratie, PVV). Belangrijke waarden zijn hedonisme, prestatie en stimulatie. Actieve pragmatici denken relatief vaak mee over de invulling van hun leefomgeving en bezoeken regelmatig een bijeenkomst van de overheid. Duurzame energie en klimaatadaptatie zijn onderwerpen die hen bovengemiddeld interesseren.

Keuzes leefomgeving: Winkels voor de niet-dagelijkse boodschappen mogen zich vestigen op bedrijventerreinen. Het landschap moet echter worden beschermd tegen de komst van grote (logistieke) bedrijven, ook als dat minder nieuwe werkgelegenheid betekent. In lijn hiermee willen ze liever geen uitbreiding van de infrastructuur, omdat dat ten koste gaat van de ruimte. Vaker dan gemiddeld zijn ze er voorstander van om zonnepanelen in het landschap te plaatsen om de groene energiedoelen te halen. Landbouwgrond mag wat hen betreft worden gebruikt voor andere functies als wonen, zonneparken of natuur.

6. Ambitieuze individualisten: overwegend man, jong en middelbaar opgeleid. Stemmen vooral VVD en CDA. Belangrijke waarden zijn macht en prestatie. De interesse in provinciale politiek en participatiebereidheid wijkt niet af van het gemiddelde. Ze geven de voorkeur aan een enquête, nieuwsbrief of app als middel om mee te praten of op de hoogte te blijven.

Keuzes leefomgeving: belang werkgelegenheid krijgt relatief meer prioriteit, hoewel ze in meerderheid vinden dat economische groei niet ten koste mag gaan van schone lucht en rust. Ze zijn verdeeld over de afweging tussen de komst van grote bedrijven (i.v.m. werkgelegenheid) en de bescherming van het landschap. Dit geldt ook voor de vraag of de grondwaterstand vooral de landbouw moet dienen of natuur- en klimaatdoelen. Ruim een derde vindt dat nieuwbouw ten koste mag gaan van cultuurhistorisch waardevolle gebouwen, wat vaker is dan gemiddeld.

Korte profielbeschrijving (4)

7. Modale burgerij: iets vaker vrouw dan man, woont zowel in stedelijke gebieden als op het platteland. Personen in deze groep stemmen VVD, CDA en D66. Minder uitgesproken waardenprofiel dan andere segmenten. De interesse in provinciale politiek is beperkt. De bereidheid om mee te praten wijkt niet af van het gemiddelde. Behalve natuur en landschap hebben zij relatief veel belangstelling voor het thema 'bereikbaarheid/infrastructuur'.

Keuzes leefomgeving: ze zijn net als veel andere groepen verdeeld over de vraag of zonnepanelen behalve op daken ook in het landschap mogen worden geplaatst. Ook de afweging tussen uitbreiding van infrastructuur en het ruimtebeslag levert een verdeeld beeld op. Het woongenot van inwoners gaat voor hen voor. Dat betekent dat het aantal toeristen beter moet worden verspreid, ook als dat ten koste gaat van de lokale economie.

8. Autonome wereldburgers: vrouw, 50-64 jaar, stemmen met name op GroenLinks en D66. Wonen relatief vaak in de stad. Autonomie en universalisme zijn belangrijke waarden voor deze groep. Deze groep denkt graag mee over het provinciaal beleid en de inrichting van hun leefomgeving, bijvoorbeeld via een bijeenkomst over de kaders van het ruimtelijk beleid.

Keuzes leefomgeving: behoud landschap wordt erg belangrijk gevonden in vergelijking met andere segmenten. Het landschap moet worden beschermd tegen de komst van grote (logistieke) bedrijven. Winkels voor de niet-dagelijkse boodschappen moeten zo veel mogelijk in de bebouwde kom worden geconcentreerd. De grondwaterstand moet worden afgestemd op het behalen van de natuur- en klimaatdoelen. Maar gebieden die zijn gereserveerd voor de winning van drinkwater mogen in de toekomst niet worden gebruikt voor de winning van duurzame energie uit de ondergrond. Aan de rand van steden moet je kunnen overstappen op OV en/of (deel)fietsen, zodat het centrum minder autoverkeer krijgt.

Korte profielbeschrijving (5)

9. Kritisch zelfbewusten: overwegend jong, middelbaar tot hoger opgeleid. Grootste partijen zijn VVD, CDA en D66. Belangrijke waarden zijn prestatie, hedonisme en macht. De interesse in provinciale politiek is gering, maar de participatiebereidheid is redelijk gemiddeld. Als ze willen meepraten, heeft het thema ‘bereikbaarheid / infrastructuur’ bovengemiddeld hun interesse.

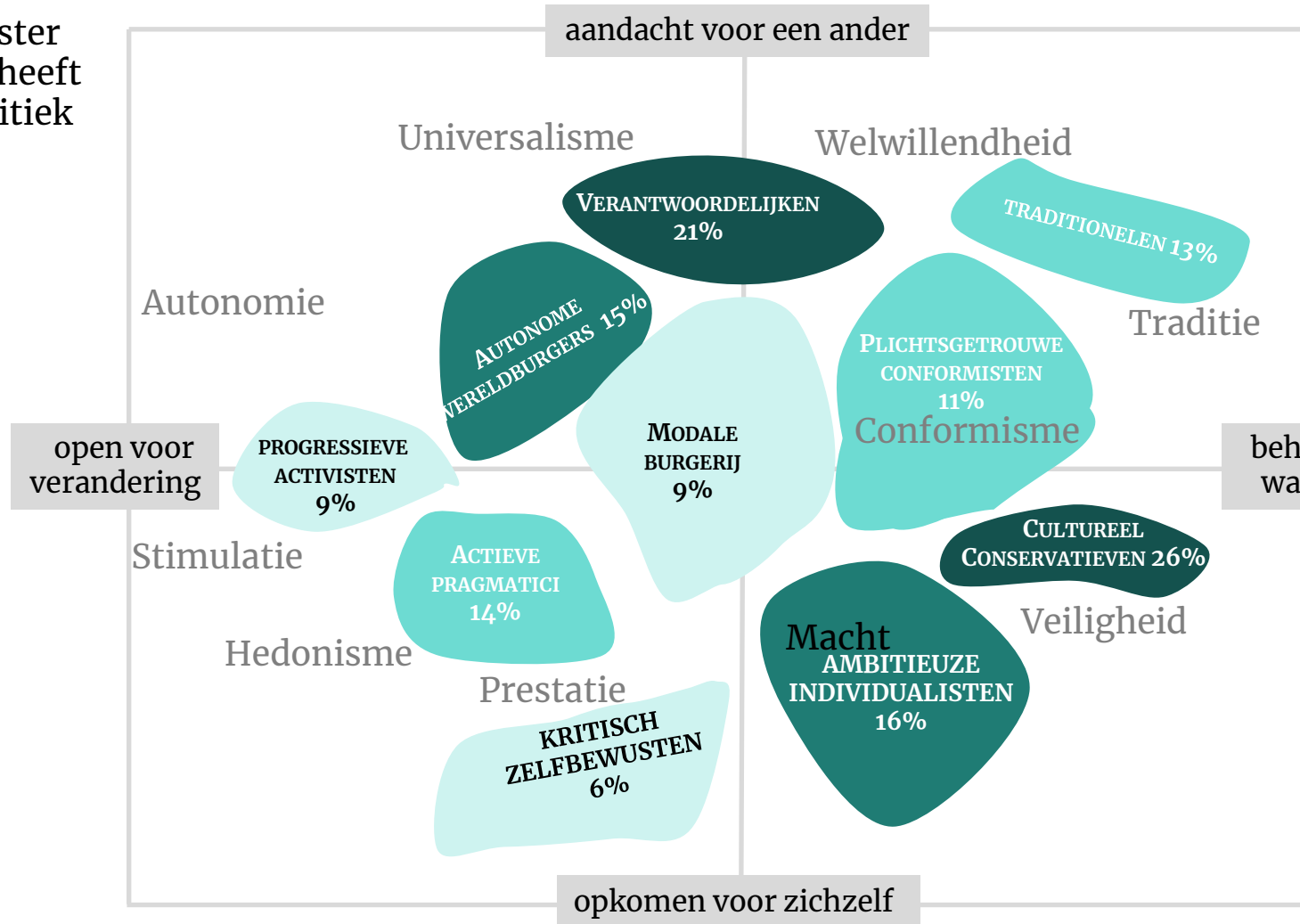
Keuzes leefomgeving: zonnepanelen mogen in het landschap worden geplaatst als dat nodig is om de groene energiedoelen te halen. Gebieden die zijn gereserveerd voor de winning van drinkwater mogen in de toekomst niet worden gebruikt voor de winning van duurzame energie uit de ondergrond. De infrastructuur mag worden uitgebreid om de bereikbaarheid en verkeersveiligheid te vergroten, ook als dat ten koste gaat van het landschap en de beschikbare ruimte. De grondwaterstand moet worden afgestemd op het behalen van de natuur- en klimaatdoelen.

10. Progressieve activisten: jong, hoogopgeleid, man. Wonen in de stad en stemmen Piratenpartij, GroenLinks en Partij voor de Dieren. Dominante waarden zijn autonomie en stimulatie. Ze denken graag mee over de invulling van het provinciaal beleid. Ze zijn zeer actief in actiegroepen en demonstraties, en plaatsen relatief vaak berichten op sociale media.

Keuzes leefomgeving: progressieve activisten zijn sterk voorstander van verduurzaming. Zonnepanelen mogen in het landschap worden geplaatst. Landbouwgrond mag worden gebruikt voor andere functies als wonen, zonneparken of natuur. De grondwaterstand moet worden aangepast, zodat deze optimaal is voor het behalen van de natuur- en klimaatdoelen. Progressieve activisten vinden vaker dan gemiddeld dat ieder dorp of bedrijventerrein een eigen windmolen mag hebben. Binnensteden mogen wat hen betreft autoluw worden gemaakt. Winkels voor de niet-dagelijkse boodschappen moeten zo veel mogelijk geconcentreerd zijn in een winkelcentrum in de bebouwde kom.

% binnen elk cluster dat veel interesse heeft in provinciale politiek

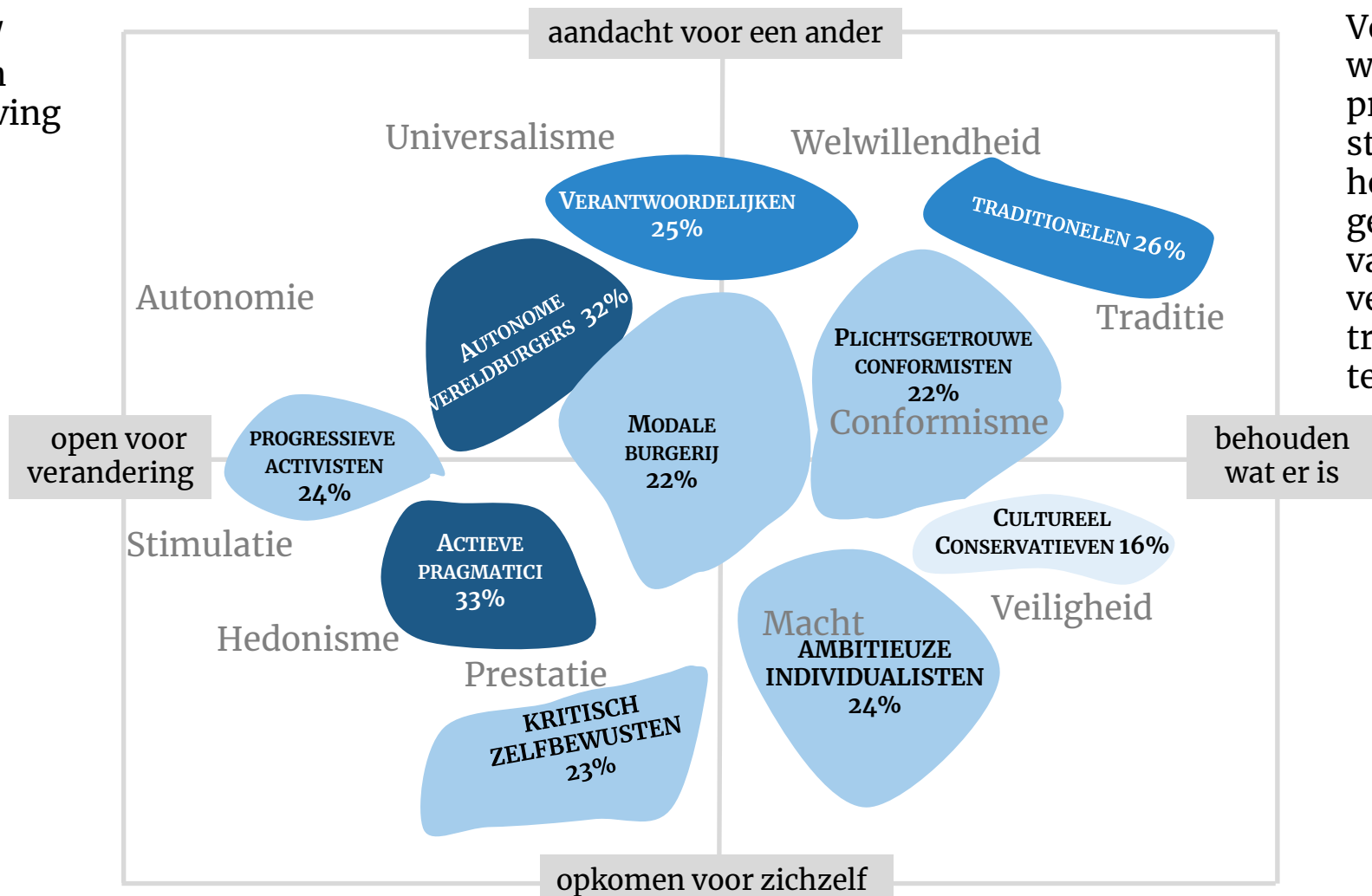

De interesse in de provinciale politiek is met name aanwezig bij de 'verantwoordelijken' en 'cultureel conservatieven'.

	<10%
	10-14%
	15-19%
	≥20%

% meegedacht / meegewerkt aan invulling leefomgeving

Vooral autonome wereldburgers en actieve pragmatici (die open staan voor verandering) hebben meegedacht of – gewerkt aan de invulling van de leefomgeving. Ook verantwoordelijken en traditionelen zijn op dit terrein redelijk actief.

	<20%
	20-24%
	25-29%
	≥30%

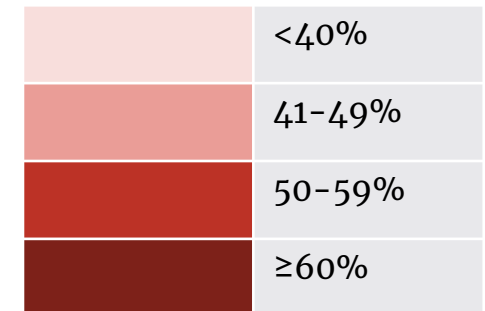
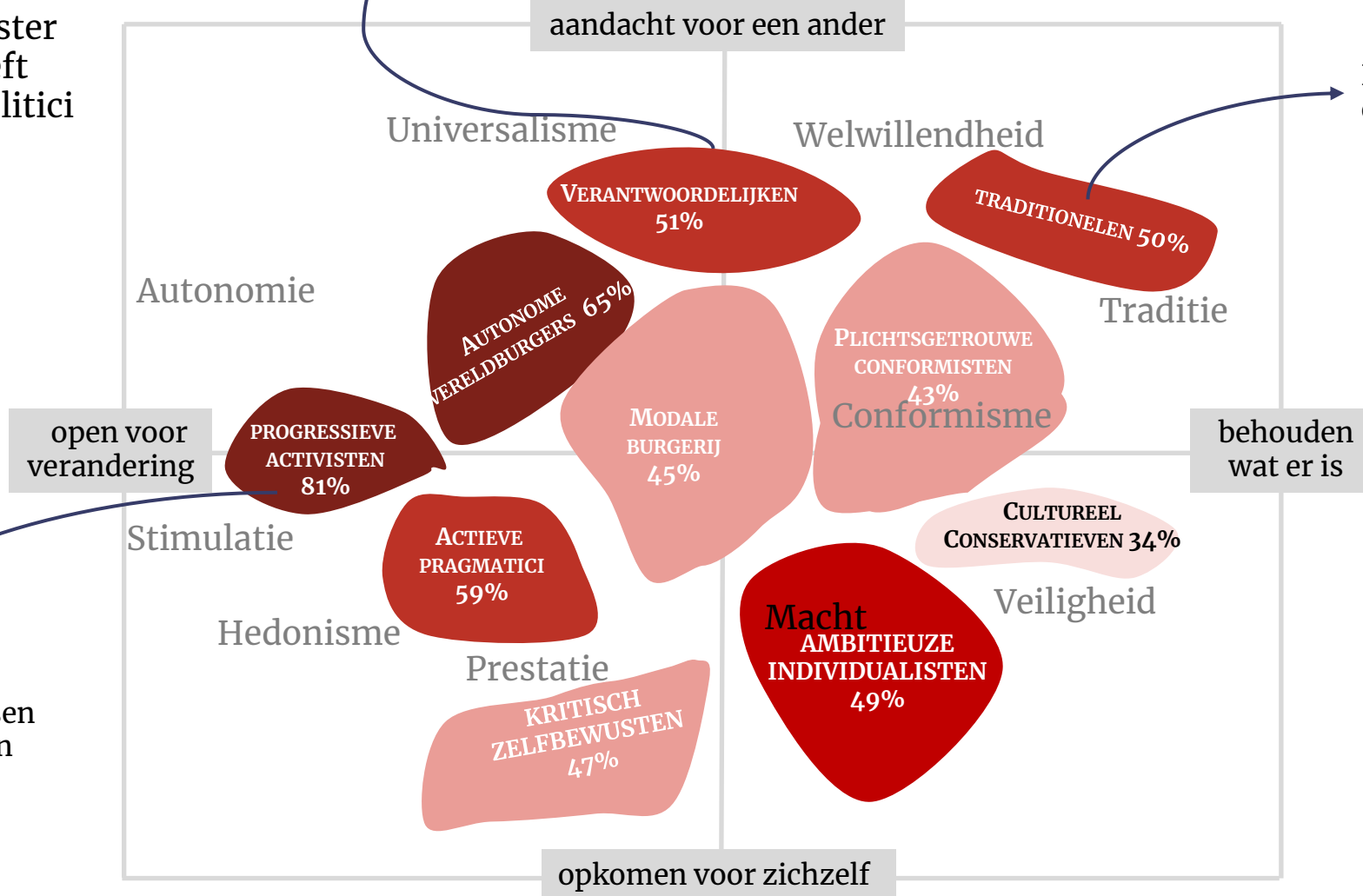

% binnen elk cluster dat invloed heeft uitgeoefend op politici / de overheid

Zeer actief in actiegroepen en demonstraties. Plaatsen relatief vaak berichten op sociale media.

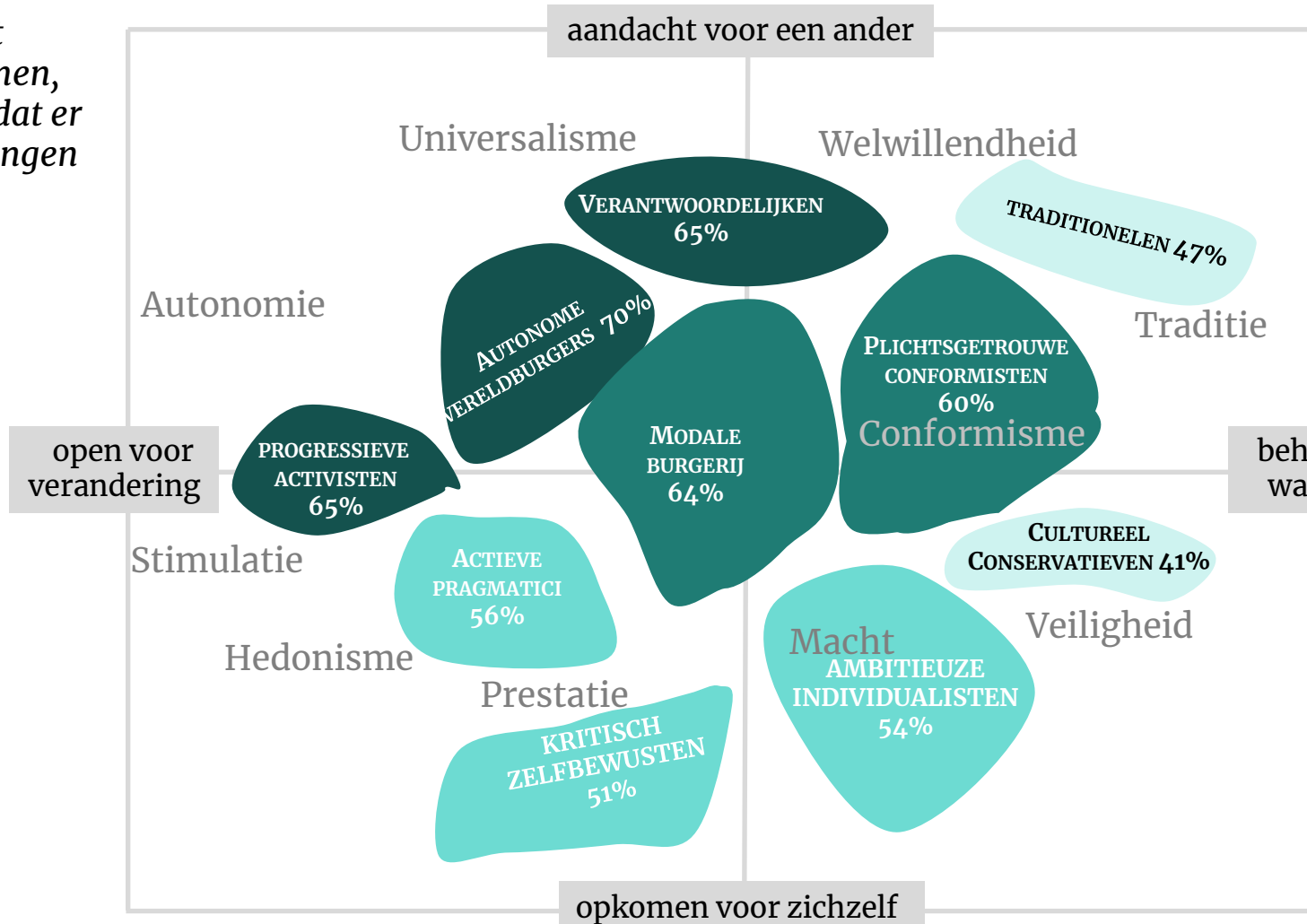
Komen relatief vaak op een bijeenkomst van de overheid (evenals actieve pragmatici).

Relatief vaker lid van een politieke partij

“We moeten het landschap beschermen, ook als dat betekent dat er minder nieuwe woningen kunnen worden gebouwd.”

(% eens)

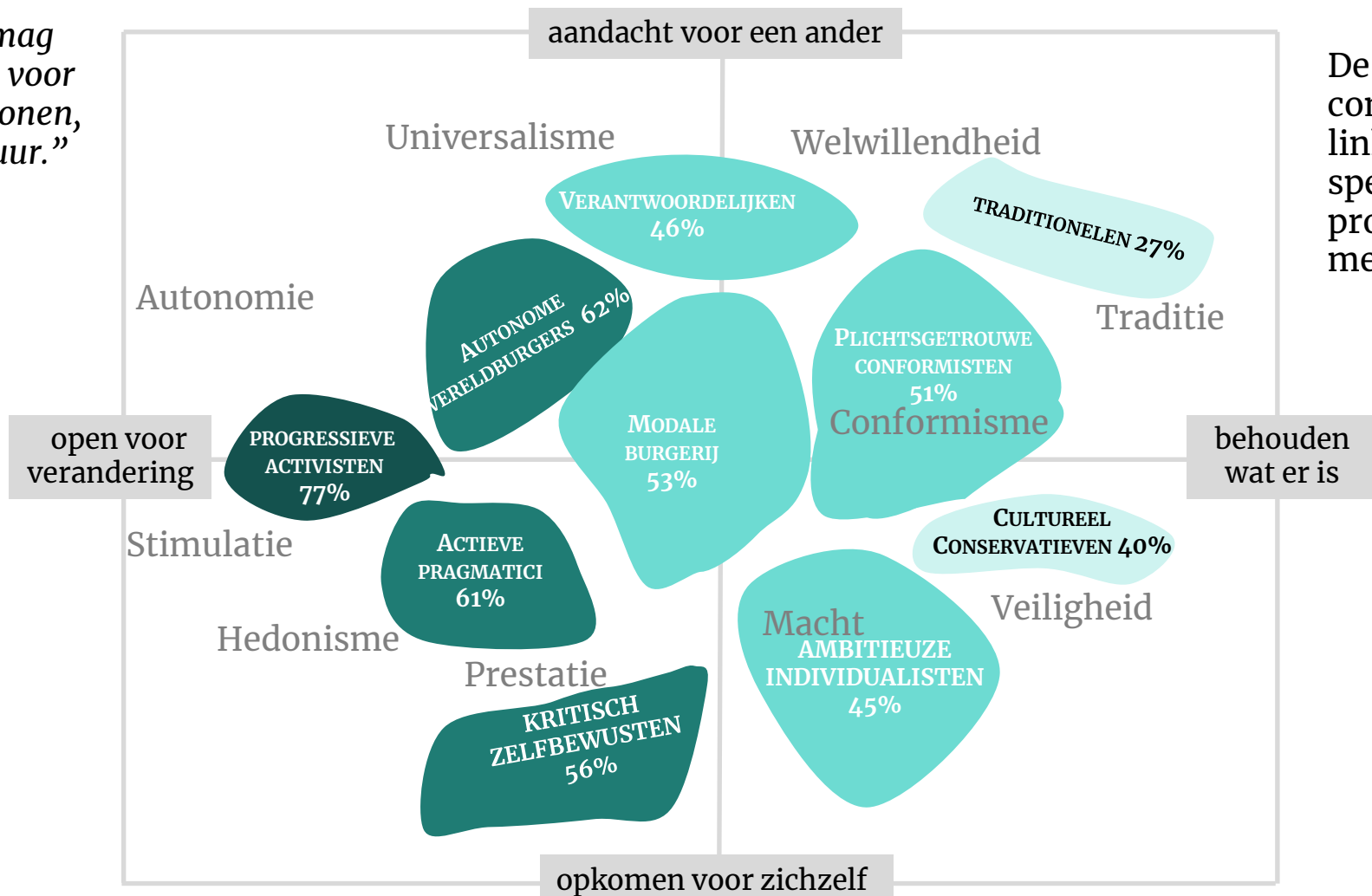
De steun voor deze stelling concentreert zich in het kwadrant linksboven, met uitlopers naar het midden. Als je van hieruit naar de randen beweegt, neemt de steun af.

	<50%
	50-59%
	60-64%
	≥65%

“Landbouwgrond mag ook gebruikt worden voor andere functies als wonen, zonneparken of natuur.”

(% eens)

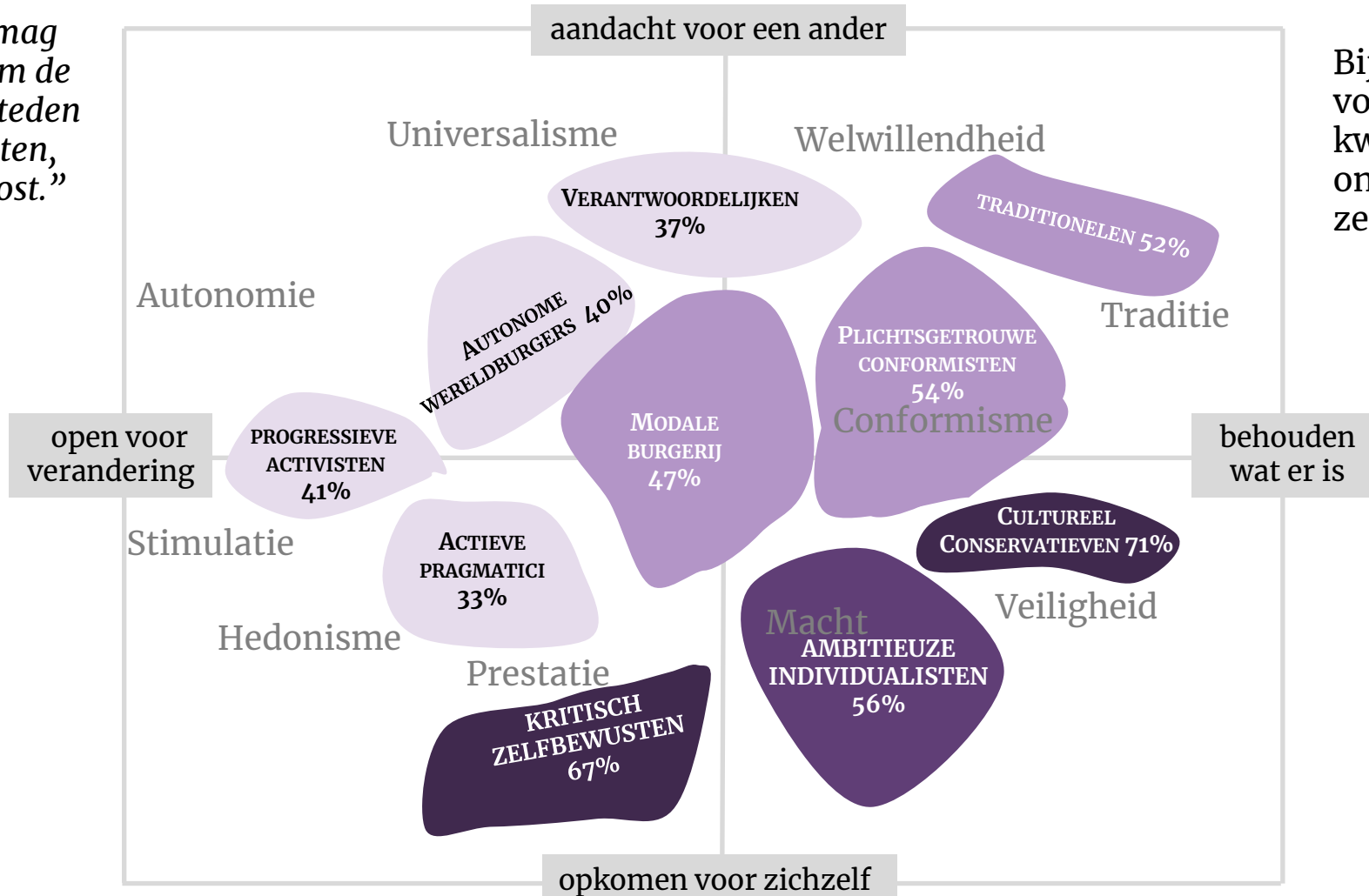
De steun voor deze stelling concentreert zich in de linker helft van het spectrum, waarbij de progressieve activisten het meest uitgesproken zijn.

	<45%
	45-54%
	55-64%
	≥65%

“De infrastructuur mag worden uitgebreid om de bereikbaarheid van steden en dorpen te vergroten, ook als dat ruimte kost.”

(% eens)

Bij deze stelling is de steun vooral te vinden in het kwadrant rechtsonder en onder ‘kritisch zelfbewusten’.

	<45%
	45-54%
	55-64%
	≥65%

